

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Department of Asian Studies

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Palmový olej jako kontroverzní indonéský fenomén:
jeho cesta od pěstitele ke spotřebiteli**

*Palm Oil as a Controversial Indonesian Phenomenon:
Its Journey from the Producer to the Consumer*

Olomouc 2021, Bc. Karolína Faltusová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Pokorný, PhD.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Palmový olej jako kontroverzní indonéský fenomén: jeho cesta od pěstitele ke spotřebiteli“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů. Souhlasím s jejím zveřejněním v elektronické či tištěné podobě.

V Olomouci, dne

.....

Podpis

Anotace

Cílem diplomové práce *Palmový olej jako kontroverzní indonéský fenomén: jeho cesta od pěstitele ke spotřebiteli* je přiblížit podobu indonéského průmyslu palmového oleje a zmapovat jeho socioekonomické benefity a negativa pro místní obyvatelstvo skrze analýzu jednotlivých kroků distribučního procesu palmového oleje v Indonésii od pěstitelů až po spotřebitele. Všechny kroky procesu jsou jednotlivě popsány a na základě komparace dostupné relevantní odborné literatury jsou mapovány jejich socioekonomické aspekty. Těmi se v tomto případě rozumí dopad na zaměstnance a místní komunity, míra respektování lidských práv a důstojných pracovních podmínek a genderová rovnost zaměstnanců. Z analýzy vyplynulo, že průmysl palmového oleje představuje zásadní element indonéské zaměstnanosti s potenciálem dalšího rozvoje pracovních míst v blízké budoucnosti. Vedle pozitiv jsou však neopomenutelná negativa v podobě rozšířeného trendu neformálního zaměstnání, genderové nerovnosti, četných případů porušování lidských práv a nevyhovujících pracovních podmínek, se kterými se bude muset efektivně a systematicky vypořádat.

Příjmení a jméno autora: Faltusová Karolína

Název katedry a fakulty: Department of Asian Studies, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Palmový olej jako kontroverzní indonéský fenomén: jeho cesta od pěstitele ke spotřebiteli

Jméno vedoucího diplomové práce: Mgr. Ondřej Pokorný, PhD.

Klíčová slova: Palma olejná, Indonésie, Zaměstnanost, Pracovní podmínky, Gender.

Počet stran: 63

Počet znaků: 127 256

Počet titulů použitých pramenů: 91

Počet příloh: 5

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu své diplomové práce, Mgr. Ondřeji Pokornému, PhD., za vedení magisterské diplomové práce, cenné podněty a rady.

Obsah

Slovník pojmů	6
Úvod.....	8
Použitá metodika a zdroje	9
Výzkumný problém a hypotézy	10
1. Palma olejná	12
1.1. Historie pěstování palmy olejně	13
1.2. Využití palmy olejně	14
1.2.1. Biopaliva	15
1.3. Environmentální otázky spojené s využíváním palmy olejně	16
2. Palma olejná a Indonésie.....	19
2.1. Historie palmy olejně v Indonésii	21
2.2. Vliv expanze palmy olejně na migraci	25
2.3. Současnost palmy olejně v Indonésii	26
2.4. Pracovní podmínky a lidská práva v průmyslu palmového oleje.....	29
3. Cesta palmy olejně od pěstitele ke spotřebiteli	34
3.1. Pěstování a sklizeň	35
3.1.1. Analýza situace indonéských farmářů ve vybraných oblastech na Sumatře a Kalimantanu	38
3.2. Zpracování čerstvých trsů palmy olejně.....	42
3.2.1. Analýza socioekonomických dopadů mlýnů na zpracování palmy olejně na místní obyvatelstvo ve vybraných oblastech na Sumatře.....	43
3.3. Zpracování palmového oleje	45
3.3.1. Analýza situace v Golden Agri-Resources.....	46
3.4. Distribuce produktu.....	47
4. Vyhodnocení hypotéz.....	51
Závěr.....	55

Resumé	57
Použitá literatura	58

Slovník pojmů

CPO (Crude Palm Oil) = neboli surový palmový olej je jedlý rostlinný olej získávaný z mezokarpu (načervenalé dužiny) plodů palmy olejně

ILO (International Labour Organisation) = Mezinárodní organizace práce při OSN

ISPO (Indonesia's Sustainable Palm Oil System) = systém pro indonéský udržitelný palmový olej

NES (Nucleus Estate and Smallholders) = varianta centralizovaného smluvního zemědělství

PKO (Palm Kernel Oil) = neboli palmojádrový olej je jedlý rostlinný olej získávaný z jader plodů palmy olejně

RSPO (Roundtable on Sustainable Palm Oil) = Kulatý stůl pro udržitelnou výrobu palmového oleje

Úvod

V oblasti ekologie není mnoho témat, která by byla tak silně polarizovaná jako je problematika palmového oleje. Zmíněný fakt v současné době zaznamenává zejména Indonésie a Malajsie, největší světoví producenti této kontroverzní komodity. To, co indonéská vláda považuje po desetiletí za zelené zlato, poklad svého národa a ztělesnění klíče k slibné budoucnosti, který by mohl pomoci v boji proti chudobě a nezaměstnanosti, vidí západní země jako hrozbu pro lokální faunu a flóru i stabilitu globálního klimatu. Postupně vybudovaný a dnes silně převládající negativní narativ v západních zemích způsobil to, že indonéskému úhlu pohledu na zmíněnou problematiku mnohdy není věnována dostatečná pozornost. Právě to může podstatně negativně ovlivnit snahy o hledání komplexních řešení problémů indonéského průmyslu palmového oleje. České prostředí v tomto případě není výjimkou. V existující literatuře je zájem soustředěn především na neblahé environmentální škody vyplývající z monokulturního pěstování palmy olejné. Sociální aspekty a přístup Indonésie jsou pak prezentovány a diskutovány podstatně méně.

Má diplomová práce s názvem „Palmový olej jako kontroverzní indonéský fenomén: jeho cesta od pěstitele ke spotřebiteli“ aspiruje na to napomoci zmíněnou mezeru v poznání v českém prostředí alespoň do určité vyplnit. Cílem je čtenáři poskytnout základní údaje o palmě olejné, představit její historii i současnost, ale v první řadě přiblížit jednotlivé kroky zpracovatelského procesu a zhodnotit sociální aspekty, které přináší nemalému množství indonéských obyvatel přímo či nepřímo zapojených v průmyslu palmového oleje. Výzkumný problém a dílčí hypotézy jsou detailněji popsány v kapitole 1.2. Výzkumný problém a hypotézy.

Diplomová práce je teoretického rázu a operuje s již existujícími výzkumy, které srovnává a vyvozuje z nich závěry. V úvodní kapitole představuji rozsah zkoumané problematiky a ve zkratce stav současného bádání a situaci v českém prostředí. V dílčích podkapitolách pak definuji a blíže popisuji použitou metodiku, zdroje, výzkumný problém a dílčí hypotézy, díky čemuž je čtenář již od počátku obeznámen se záměrem bádání a má tak možnost pojmout celou práci komplexněji. První číslovaná kapitola je věnována deskripci palmy olejné jako takové, přesněji základní charakteristice, historii, využití i environmentálním otázkám, které jsou s touto flexi plodinou, tedy plodinou s širokým spektrem využití, neodmyslitelně spjaté. Ve následující kapitole popisují již konkrétněji pěstování a zpracování palmy olejné v Indonésii. Dostatečný prostor je věnován zejména popisu historie, díky kterému si lze lépe představit jakou úlohu palma olejná v současné Indonésii sehrává a o jak komplexní fenomén se jedná, ale také současnosti, ve které jsou důležité zejména tři pojmy, a to konflikt mezi Indonésií a

Evropskou unií, ekonomické následky opatření proti onemocnění COVID-19 a vývoj v oblasti biopaliv. Pro kontextuální porozumění problematice jsem se rozhodla začlenit také pasáž týkající se pracovních a životních podmínek v Indonésii. Ve třetí číslované kapitole tak představuji základní fakta a situaci po onemocnění COVID-19, která předpokládaný vývoj v mnohém pozměnila, v malé míře také pracovní právo a problematiku lidských práv v Indonésii. V poslední kapitole nakonec přibližuji, popisuji a hodnotím jednotlivé kroky celého procesu pěstování, zpracování a distribuce palmy olejně z hlediska sociálních pozitiv a negativ pro indonéské obyvatelstvo přímo i nepřímo zapojených v průmyslu palmového oleje a jejich celkovou transparentnost na základě dostupnosti konkrétních relevantních dat.

Studium bakalářského oboru indonesistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a magisterského oboru asijská studia se zaměřením indonéský jazyk a kultura na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci mi poskytlo cennou lekci v podobě seznámení se s indonéským přístupem k životu i okolnímu světu, tedy seznámení se se specifickou perspektivou, která je do jisté míry odlišná od naší středoevropské. Od té doby jsem stále více přesvědčená, že při hledání ohleduplných, udržitelných a efektivních řešení je, namísto bezhlavého prosazování svých vlastních zájmů, potřeba vést dialog a zohlednit proměnné u obou stran. Obdobný názor zastávám i v případě palmového oleje, jehož negativní aspekty, kterým čelíme, nelze přehlížet. Je potřeba řešit je efektivně a cíleně na základě zvážení všech aspektů, které přináší. Indonéskou palmou olejnou jsem osobně poprvé spatřila v roce 2018 při návštěvě ostrova Sumatra. Nekonečné lány mohutných stromů působily hrozivě i impozantně zároveň a podnítily mou zvědavost a touhu dozvědět se více o tom, jakou roli sehrává komodita ve společnosti a jakým způsobem ovlivňuje životy místních obyvatel. Svou prací bych ráda přispěla k doplnění či obohacení mozaiky stávajících informací, které se v českém prostředí vyskytují a poskytla tak možnost udělat si o tomto fenoménu komplexnější představu.

Použitá metodika a zdroje

Původně zamýšlený vlastní kvalitativní výzkum na ostrově Sumatra bohužel nebylo možné z důvodu situace vyplývající z pandemie COVID-19 uskutečnit. Magisterská diplomová práce je tak koncipovaná teoreticky a na základě již existujících výzkumů mapuje historii a důležitost průmyslu palmového oleje v Indonésii a zejména pak sociální aspekty jednotlivých kroků distribučního procesu, tedy pěstování, sklizeň, zpracování palmy olejně v mlýnech, rafinování, zpracování palmového oleje ve výrobních závodech a distribuce hotových produktů a jejich transparentnost. Potenciální limity tohoto přístupu tkví ve zmíněné současné ožehavosti problematiky palmového oleje. Je proto nezbytné počítat s možností, že některé informace

mohou být záměrně zavádějící, sloužit zájmům některých subjektů zainteresovaných v průmyslu palmového oleje či zcela chybět. Aby bylo minimalizováno riziko operování s klamavými daty, je důraz kladen na porovnání prezentovaných údajů napříč celým názorovým spektrem a dohledávání zadavatele příslušných výzkumů. Institucemi, s jejichž daty je v magisterské diplomové práci mimo jiné nakládáno, jsou GAPKI (*Gabungan Pengusaha Kelapa Sawit Indonesia*, Indonéská asociace palmového oleje), RSPO (*Roundtable on Sustainable Palm Oil*, Společnost kulatého stolu pro obnovitelný palmový olej), Greenpeace Indonesia, Sawit Watch, ILO (*International Labour Organization*) a další.

Magisterská diplomová práce vychází z relevantní primární i sekundární literatury v českém, anglickém a indonésckém jazyce, vztahující se k tématice palmového oleje v Indonésii, pracovních podmínek a dodržování lidských práv. Z důvodu značně omezeného počtu dostupných zdrojů tištěných, jsou informace získávány především ze zdrojů elektronických. Pro jejich vyhledávání byly použity internetové portály Google Scholar, Researchgate, Academia, ScienceDirect a v neposlední řadě portál elektronických informačních zdrojů Univerzity Palackého.

Výzkumný problém a hypotézy

S ohledem na povahu magisterské diplomové práce byly stanoveny dvě hlavní výzkumné otázky, a to:

- 1) Jakým způsobem ovlivňuje průmysl palmového oleje socioekonomickou situaci indonésckých občanek a občanů?
- 2) Jaké panují poměry v průmyslu palmového oleje v Indonésii?

Pro každou ze zmíněných výzkumných otázek byly definovány dílčí hypotézy, které napomáhají lépe zarámovat výzkumný problém a skrze dílčí kroky přispívají k hledání komplexních odpovědí:

- 1) Jakým způsobem ovlivňuje průmysl palmového oleje socioekonomickou situaci indonésckých občanek a občanů?

H1: *Indonésští farmáři pěstující palmu olejnou mají větší ekonomickou stabilitu než farmáři pěstující jiné plodiny.*

H2: *Z příchodu plantážového způsobu pěstování palmy olejné profitují více ty oblasti, kde již v minulosti docházelo ke kultivaci některé plodiny než ty, kde je obživa místních obyvatel spojena primárně s využitím přírodních zdrojů v okolí.*

H3: *Zaměstnanci pracující v mlýnech na zpracování trsů palmy olejné, rafinériích*

a distribuci, mají obecně garantovanou větší stabilitu práce a lepší pracovní podmínky než pracovníci na plantážích.

H4: Rafinérie palmového oleje mají v blízké budoucnosti velký potenciál v budování nových pracovních pozic než jiné prvky pěstitelského a zpracovatelského řetězce.

2) Jaké jsou pracovní podmínky v průmyslu palmového oleje v Indonésii?

H5: Místní komunity, které žijí v bezprostřední blízkosti plantáží palmy olejně a nejsou součástí pěstitelského či zpracovatelského procesu, vnímají její příchod spíše negativně než pozitivně.

H6: Ženy mají v průmyslu palmy olejně horší pracovní podmínky než muži.

H7: Ženy mají v průmyslu palmy olejně nižší platové ohodnocení než muži.

3) Doplnující hypotézy z globální perspektivy.

H8: Indonésie prezentuje palmu olejnou podstatně méně kriticky než západní země světa.

H9: Rozvinuté západní země se k využití palmového oleje staví kriticky.

1. Palma olejná

Rod *Elaeis* obsahuje tři druhy palm. Díky svým vlastnostem, které umožňují široké spektrum využití je nejznámější a nejrozšířenější druh *Elaeis guineensis*, který bude dále popisován jako palma olejná. Kmen palmy olejné dosahuje výšky od 6-20 metrů, velikost zpeřených listů se pohybuje od 5-7 metrů.¹ Plody o velikosti 5x3 cm jsou mírně zploštělé a ve zralém stavu mají žlutooranžovou barvu a načernalé špičky. Zpravidla jsou uspořádány v plodenství o váze 20–25 kg a délce 70 cm, avšak v některých případech mohou plodenství vážit až 82 kg.²

Rovnoměrně rozložené roční srážky v hodnotě alespoň 2000 mm bez významného období sucha, maximální teplota mezi 29-30 °C, a přitom ne nižší než 22-24 °C, žádné extrémní teploty či silný vítr a sluneční svit v rozmezí 5-7 hodin denně vytváří ideální klimatické podmínky pro růst palmy olejné.³ Dalším důležitým faktorem pro růst je půda, a to z hlediska fyzických (obsah vody) a chemických (obsah živin) kvalit, které však lze do určité míry upravovat zavlažováním a hnojivý. Podmínky pro pěstování palmy olejné jsou poněkud specifické, a tak lze pouze malou část z celkové osázené plochy označit za perfektně vhodnou. Většinu půd lze kvalifikovat spíše jako středně vhodné a je tak zapotřebí je při pěstování externě obohacovat. Celosvětově nejvhodnější podmínky pro pěstování se nachází v oblasti Amazonie, v případě jihovýchodní Asie je to pak oblast Indonésie a Malajsie, kde dochází k intenzivnímu pěstování a tyto dvě asijské země pokrývají téměř 90 % veškeré světové produkce palmového oleje.⁴

Palma olejná dosahuje dospělosti v pěti letech a je poté ekonomicky rentabilní přibližně po dobu 25-30 let. V tomto období produkuje plody po celý rok.⁵ Celosvětová průměrná roční výnosnost 3,8 tun na hektar osázené plochy, 6 tun na hektar v případě nejlepších plantáží v jihovýchodní Asii a až 10 tun na hektar při genetických studiích v laboratorních podmínkách

¹ KULHAVÝ, Josef. *Palmy: Množení, pěstování, ošetřování*. Ostrava: Blesk, 1993. ISBN 80-900183-9-4. str. 39.

² SHEIL, Douglas. *The impacts and opportunities of oil palm in Southeast Asia: What do we know and what do we need to know?* [online]. Indonesia: CIFOR, 2009 [cit. 2021-02-09]. ISBN 978-979-1412-74-2. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/OccPapers/OP-51.pdf. str. 6.

³ CORLEY, R. H. V. a P. B. TINKER. *The Oil Palm: Fifth edition*. Hoboken: Blackwell Science, 2016. ISBN 9781405189392. str. 64.

⁴ PACHECO, Pablo. *The palm oil global value chain: Implications for economic growth and social and environmental sustainability* [online]. Bogor: Center for International Forestry Research, 2017 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/WPapers/WP220Pacheco.pdf. str. 3.

⁵ BARCELOS, Edson. Oil palm natural diversity and the potential for yield improvement. *Frontiers in Plant Science* [online]. 2015 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpls.2015.00190/full>.

z palmy olejné činí jednu z nejvýnosnějších olejnatých plodin.⁶ Zmíněná výnosnost však bývá napadána ochránci přírody, podle kterých výpočet adekvátně nezohledňuje všechny aspekty.

Ze zralých plodů palmy olejné jsou extrahovány dva druhy olejů, a to surový palmový olej (CPO, z anglického *Crude Palm Oil*) a palmojádrový olej (PKO, z anglického *Palm Kernel Oil*). Tyto druhy se liší především v profilu mastných kyselin, který ovlivňuje univerzálnost plodiny v průmyslovém využití.⁷ Ač se oba oleje zdají prakticky totožné, není tomu tak.

Surový palmový olej je získáván lisováním z mezokarpu neboli dužiny plodů palmy olejné a jeho teplota tání se pohybuje mezi 30-37 °C.⁸ Je zpracováván zejména na výrobu jedlých kuchyňských olejů, oleochemikálií, biodieselu a kyselinu laurovou, hojně využívanou v kosmetice.⁹ Zbylá jádra jsou poté po usušení opět lisována k získání palmojádrového oleje, který taje při teplotě 20-24 °C. Palmojádrový olej je obdobně jako palmový olej využíván při výrobě různých potravinářských výrobků, ale častěji k výrobě mýdel a jiných kosmetických přípravků.¹⁰

1.1. Historie pěstování palmy olejné

Palma olejná potažmo palmový olej byl lidmi využíván pravděpodobně již 3000 let před našim letopočtem. Svědčí o tom archeologický objev z konce 19. století v egyptské oblasti Abydos. Zde byl v odkryté hrobce nalezen palmový olej, který do Egypta nejspíše přivezli arabští obchodníci ze západní Afriky.¹¹ Ačkoli okolo počátku jeho využívání panují spekulace, s určitostí však lze říct, že palma olejná pochází z oblasti západní Afriky, kde je dodnes významným elementem v živobytí místních farmářů. Nutno podotknout, že ač je zde původní plodinou, tak západní Afrika oproti jiným zemím světa nezaznamenala signifikantní rozšiřování komerčních plantáží palmy olejné.¹² Portugalci jako první zahájili v roce 1434 v oblasti západní Afriky průzkum a následný obchod a předstihli tak Nizozemce a Angličany o 150 let. První

⁶ RIVAL, Alain a Patrice LEVANG. *Palms of controversies: Oil palm and development challenges* [online]. Center for International Forestry Research, 2014 [cit. 2021-02-09]. ISBN 978-602-1504-41-3. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/Books/BLevang1401.pdf. str. 8.

⁷ BARCELOS, Edson. Oil palm natural diversity...

⁸ NOWAK, Bernd a Bettina SCHULZ. *Tropické plody: biologie, využití, pěstování a sklizeň*. V Praze: Knižní klub, 2002. Průvodce přírodou (Knižní klub). ISBN 80-242-0785-0. str. 69-70.

⁹ HOW IS PALM OIL MADE? *ASIANAGRI* [online]. Indonesia [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.asianagri.com/en/media-en/faqs/how-is-palm-oil-made>.

¹⁰ NOWAK, Bernd a Bettina SCHULZ. *Tropické plody...* str. 69-70.

¹¹ BERGER, K. G. and S. M. MARTIN, 2000. Palm Oil. In: Kenneth F. KIPPLE and Kriemhild Coneè ORNELAS, eds. *The Cambridge World History of Food* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, p. 397-411. Retrieved z: doi:10.1017/CHOL9780521402149.040.

¹² *The palm oil global value chain: Implications for economic growth and social and environmental sustainability* [online]. Bogor: Center for International Forestry Research, 2017 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/WPapers/WP220Pacheco.pdf.

evropská písemná doložená zmínka o palmě olejné pochází z poloviny 15. století od portugalského cestovatele Alvise Cadamostra, který ji popsal následovně: „Má vůni fialek, chuť olivového oleje a barvu, která zbarví jídlo jako šafrán, ale je více atraktivní.“¹³ Éra kolonialismu a posilování mezinárodního obchodu napomohlo k rozšíření palmy olejné dále na území Afriky, do Asie i Ameriky.

1.2. Využití palmy olejné

Úspěch palmového oleje tkví zejména v jeho širokém spektru využití od potravin přes kosmetiku až po biopaliva. Díky své univerzálnosti se stal součástí každodenního života lidí po celém světě. Kromě plodů je v případě palmy olejné možné zužitkovat i ostatní části rostliny, jako je míza, skořápky či samotný kmen. Tím lze zredukovat zbytečný odpad a zvýšit zisk.¹⁴

Aktuální cena a dostupnost často určuje způsob využití palmového oleje. Většinou však platí, že olej nižší kvality nebývá používán pro potravinářské účely, ale spíše pro výrobu mýdel, svíček, glycerolu, mastných kyselin a kosmetiky. Kromě toho, že je z palmového oleje možné vyrobit velké množství chemických sloučenin známých jako oleochemikálie, lze také extrahovat i jeho menší složky, jako například karoten, vitamin E a steroly a dále je využít ve výrobním procesu. Neopomenutelným fenoménem v oblasti využití pro nepotravinářské účely je výroba biopaliv tvorbou metylesterů mastných kyselin v palmovém oleji. Díky odpovídajícím vazbám, které jsou analogické s motorovou naftou, jej tak lze použít v pohonných hmotách.¹⁵ Tento původně velmi nadějný a optimistický plán zpracování, který měl přispět k ekologizaci pohonných hmot a napomoci v řešení tenčících se zásob fosilních paliv však v případě biopaliv, zejména první generace, narazil na jistá úskalí, která jsou blíže popsána v následující podkapitole 1.2.1. Biopaliva.

V současnosti je celosvětový potravinářský řetězec nastaven na masivní využití palmového oleje, a to díky historicky nízké ceně samotné komodity a vybudovanému efektivnímu distribučnímu kanálu. Ačkoli výše výkupní ceny je pro země napříč celým světem stále lukrativní, cena za distribuční kanál, v tomto případě lodní dopravu, v posledních letech dramaticky stoupla. Mezi říjnem 2020 a listopadem 2021 vzrostla sazba za přepravu kontejnerů

¹³ CORLEY, R. H. V. a P. B. TINKER. *The Oil Palm...* str. 2.

¹⁴ KONGSAGER, Rico a Anette REENBERG. *Contemporary land-use transitions: The global oil palm expansion*. Denmark: GLP International Project Office, 2012. str. 16.

¹⁵ CORLEY, R. H. V. a P. B. TINKER. *The oil palm*. Fifth edition. Hoboken, NJ: John Wiley, [2016]. ISBN 9781405189392. str. 28.

na trase mezi Čínou či východní Asií a Evropou sedminásobně,¹⁶ což přimělo západní země světa k zamyšlení nad větší mírou lokalizace, tedy o návratu k původním zdrojům, u kterých alespoň v případě dopravy nehrozí tak výrazné kolísání cen.

Palmový olej má řadu funkčních vlastností, které z něj dělají cennou složku v potravinářství. Mezi nejvýznamnější patří tendence krystalizovat, díky které je velmi vhodný pro průmyslovou výrobu margarínů či jeho odolnost vůči oxidaci, čímž přispívá k delší trvanlivosti výsledných produktů.¹⁷ Palmový olej tak je vhodný na vaření, smažení, vyskytuje se v pekařských výrobcích, nejrůznějších slaných i sladkých pochutinách, náhražkách a mléčných výrobcích. Frakce stearin s vyšší teplotou tání je v případě potravinářství používána zejména pro výrobu vanaspati, indického hydrogenovaného rostlinného tuku na vaření, a pekařských tuků, zatímco olein, který má nižší teplotu tání, je využíván na již zmíněné margaríny, kuchyňské oleje a salátové oleje.¹⁸ Dle informací společnosti Golden Agri-Resources lze palmový olej při běžném nákupu v supermarketu nalézt zejména v následujících produktech: palmový olej na smažení či do salátů, chléb, dorty, pečivo, margaríny, polotovary, hotové směsi na pečení, zdobení a polevy, balené čokoládové nápoje, smetana do kávy bez mléka, čokoláda, čokoládové pomazánky, sušenky, cereálie, instantní nudle, zmrzlina, mražená pizza, čisticí prostředky, svíčky, pasta na zuby, mýdla, šampony, kondicionéry, parfémy, krémy na tělo, sirup na kašel, doplňky stravy, obličejové masky, vlhčené ubrousky, odličovače, rtěnky, kojenecká strava a krmivo pro psy.¹⁹

1.2.1. Biopaliva

Tenčící se zásoby fosilních paliv a potřeba zmírňovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí uspíšily rozvoj v oblasti biopaliv.²⁰ Mezi nejzákladnější typy biopaliv se řadí bioethanol, biodiesel a biojet. Bioethanol je alkoholem, který vzniká fermentací a je využíván především jako palivo pro osobní automobily. Biodiesel je oproti tomu druhem nafty s dlouhými řetězci pocházejícím z rostlin či zvířat a využití nachází především u nákladních automobilů a traktorů. Posledním zmíněným je biojet, který pochází z rostlinných olejů, cukrů,

¹⁶ PLACEK, Martin. Container freight rates from China/Eastern Asia to Northern Europe from October 2020 to November 2021. *Statista* [online]. 29 Nov 2021 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z:

<https://www.statista.com/statistics/1266631/china-eastern-asia-to-northern-europe-container-freight-rates/>.

¹⁷ Food & Non-Food: Uses In Food And Non-Food Applications Of Palm Oil. *MPOB* [online]. 2021 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <http://www.palmoilworld.org/applications.html>.

¹⁸ CORLEY, R. H. V. a P. B. TINKER. *The oil palm...* str. 28.

¹⁹ PALM OIL PRODUCTS IN A SUPERMARKET. Golden Agri-Resources [online]. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.goldenagri.com.sg/supermarket/>.

²⁰ SOLOMON, Barry D. *Biofuels and sustainability* [online]. 2010 [cit. 2021-9-4]. ISSN 0077-8923. Dostupné z: <https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/TMC233/Bιβλιογραφια/Biofuels%20and%20Sustainability%202010.pdf>.

živočišných tuků či odpadní biomasy a lze jej použít jako palivo pro leteckou dopravu.²¹ Dalším možným způsobem, jak dělit biopaliva, je na podle generací, a to na první, druhou, třetí a čtvrtou, které se liší v materiálech, ze kterých jsou vyrobeny a v ekologičnosti. Nejvíce ekologicky problematickou je nejstarší, tedy první generace biopaliv, která není efektivní a mnohdy je z hlediska celého životního cyklu dokonce více emisně náročná než fosilní paliva.²² Právě do první generace se řadí biopaliva na bázi palmového oleje a dalších kulturních plodin, které byly pěstované pouze za účelem výroby pohonných hmot.

Dle statistických údajů z roku 2020 jsou světovými lídry v produkci biopaliv Spojené státy americké s 1347 petajouly, následně Brazílie s 883 petajouly a na třetím místě Indonésie s 283 vyprodukovanými petajouly.²³ Vzhledem ke světově sílící ekologické politice lze očekávat rozvoj a zvýšený zájem o biopaliva pokročilejších generací. V případě Indonésie je však v této slibné perspektivě podstatný zádrhel a to, že tamní biodiesel stále pochází z plodiny první generace, kterou je palma olejná.²⁴ Tento aspekt se stal bodem sváru mezi Indonésií a Evropskou unií, který je detailněji popsán v kapitole 3.2. Současnost palmy olejné v Indonésii.

1.3. Environmentální otázky spojené s využíváním palmy olejné

Díky široké využitelnosti od potravinářství až po dopravu a z toho vyplývající vysoké celosvětové poptávce začal člověk v posledních desetiletích palmu olejnou intenzivně šířit zejména v rovníkových zemích světa. Všudypřítomnost a monokulturizace jejího pěstování tak v některých případech budí obavy z vlivu na životní prostředí i životní podmínky místních obyvatel. Mezi ekologicky problematické oblasti průmyslu palmového oleje patří vyzdvihovaná výnosnost plodiny, deforestace v rozvojových zemích a dopad na rostlinné a živočišné druhy, které budou více popsány v následujících odstavcích.

Vysoká výnosnost plodiny na hektar je jedním z jejich nesporných benefitů. Argument o slibné výnosnosti je však často napadán ze strany ochránců přírody ze dvou hlavních důvodů. Prvním z nich je námitka, že do výpočtu jsou započítávány pouze rostliny na vrcholu produkce

²¹ MATAR, Nizar. What are the differences between (bio-jet, bio-ethanol and bio-diesel)? *Researchgate.net* [online]. 2014 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/post/What_are_the_differences_between_bio-jet_bio-ethanol_and_bio-diesel.

²² Generation Biofuels. *ScienceDirect* [online]. [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/topics/engineering/generation-biofuels>.

²³ SÖNNICHSEN, N. Leading countries based on biofuel production worldwide in 2020. *Statista*[online]. [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/274168/biofuel-production-in-leading-countries-in-oil-equivalent/>.

²⁴ TUPA R. SILALAH, Fitriani, Togar M. SIMATUPANG a Manahan P. SIALLAGAN. Biodiesel produced from palm oil in Indonesia: Current status and opportunities. *AIMS Energy* [online]. 2020, 8(1), 81-101 [cit. 2021-9-4]. ISSN 2333-8334. Dostupné z: doi:10.3934/energy.2020.1.81.

a je opomíjen fakt, že palma olejná po 30 letech přirozeně umírá. Druhý protiargument se týká rozdílu mezi hektarem tropického deštěného pralesa a hektarem lesa mírného pásu, jelikož právě původní tropické deštné lesy s bohatou biodiverzitou sehrávají významnou roli v udržování zemského ekosystému a stabilního hydrologického režimu.²⁵

Dalším hojně diskutovaným tématem je deforestace, tedy „přeměna lesů za účelem jiného použití půdy nebo dlouhodobá redukce stromového pokryvu na méně než 10 % původní hodnoty“²⁶. Generalizace je v tomto ohledu obtížná, jelikož zhodnocení, jak a zda přispívá palma olejná k odlesňování v tropických oblastech závisí vždy na rozsahu hodnocení a metodách. Nesporným faktem však je, že v případě Indonésie a Malajsie, na kterých se rozkládá 17,5 Mha z celkových 19,5 Mha celosvětových ploch plantáží palmy olejně, přispěla výsadba této plodiny mezi lety 1971 až 2015 k odlesnění 50 % z celkového odlesněného území.²⁷ Ve snaze zastavit toto převratné tempo v Indonésii, ustanovil tamní prezident Joko Widodo v roce 2018 tříleté moratorium na povolování nových plantáží. V září roku 2021 však skončila jeho platnost a indonéský průmysl palmového oleje je tak v současnosti regulován zákonem č. 11 z roku 2020 o vytváření pracovních míst, který je detailněji popsán v kapitole 3.4. Pracovní podmínky a lidská práva v průmyslu palmového oleje. Tento fakt vyvolal silnou negativní odezvu aktivistů v zemi i zbytku světa s cílem zabránit případné nekontrolované deforestaci.²⁸

Ztráta původního lesního porostu znamená ohrožení pro místní biodiverzitu. Mezinárodní svaz ochrany přírody IUCN uvádí v Červeném seznamu 321 živočišných druhů, pro které palma olejná představuje větší riziko než kterákoli jiná olejnina. Vždy záleží na specifických dané oblasti, které mohou podstatně ovlivnit výskyt rostlinných a živočišných druhů, a tak je souhrnné konstatování opět nesnadné. Dle některých výzkumů může být oproti původnímu lesnímu porostu na území palmových plantáží o 47-90 % menší druhová rozmanitost savců a místy až o 99% menší druhová rozmanitost rostlin.²⁹ Všechny tyto aspekty mohou potenciálně

²⁵ 50 otázek a odpovědí: aneb Vše, co jste kdy chtěli (anebo nechtěli) vědět o palmovém a jiných olejích. *KOALICE PROTI PALMOVÉMU OLEJI* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <http://www.stoppalmovemuoleji.cz/docs/FAQ.pdf>. str 5.

²⁶ TEJASWI, Giri. *MANUAL ON DEFORESTATION, DEGRADATION, AND FRAGMENTATION USING REMOTE SENSING AND GIS* [online]. Řím: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2007 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <http://www.fao.org/forestry/18222-045c26b711a976bb9d0d17386ee8f0e37.pdf>.

²⁷ MEIJAARD, Erik. The environmental impacts of palm oil in context. *Nature plants* [online]. 2020 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/s41477-020-00813-w>.

²⁸ NIRMALA, Ronna. Indonesian Activists: New Rules on Palm Oil Plantations Could Threaten Forests' Survival. *BenarNews* [online]. 23. 9. 2021 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.benarnews.org/english/news/indonesia/indonesia-palm-oil-moratorium-ends-09232021154504.html>.

²⁹ MEIJAARD, Erik. The environmental impacts of palm oil...

znamenat hrozbu pro stabilitu místních ekosystémů, jejichž selhání by podstatně ovlivnilo život na lokální, ale i globální úrovni.

V oblasti sociálních kontroverzí se jedná zejména o tlak na změny v tradičním upořádání regionu, přičemž adaptace závisí na přístupu jednotlivých států a socioekonomické situaci před příchodem komodity. Praxe jednotlivých států produkujících palmový olej, ve které drží prvenství Indonésie, Malajsie a Nigérie, bude tak místně specifická a záviset na historickém vývoji i přístupu vládní garnitury. Nesporné však je, že v každém z případů jsou v komunitách zaznamenány jak příklady úspěšné adaptace a zlepšení blahobytu komunity, tak případy hrubého porušování práv a zhoršení situace oproti stavu před příchodem palmy olejně.

2. Palma olejná a Indonésie

Indonésie je největším světovým producentem, ale i spotřebitelem palmového oleje. Využití v zemi nachází v potravinářství i biopalivech. Produkce palmového oleje je v Indonésii soustředována pouze na tři ostrovy z celkového počtu přes 17 000 ostrovů, a to Sumatru, Kalimantan a jižní část ostrova Papua.³⁰ Nejproduktivnějšími provinciemi jsou v tomto ohledu sumaterská provincie Riau, následovaná provincií Severní Sumatra, poté Centrální Kalimantan, Jižní Sumatra a Západní Kalimantan, které pokrývají přibližně 2/3 celkové produkce Indonésie.³¹ Celková tamní plocha plantáží palmy olejně pak čítala v roce 2019 dle potvrzených údajů přibližně 14,6 milionů hektarů.³²

Vlastnictví plantáží palmy olejně má v Indonésii tři základní druhy. Určitá část plantáží je ve vlastnictví států, další část je vlastněna nezávislými drobnými vlastníky a vlastníky v rámci modelu NES (*Nucleus Estate and Smallholders*), který bude více objasněn v následující kapitole, a posledním druhem jsou velké plantáže v soukromém vlastnictví. Největšími komerčními subjekty zapojenými v průmyslu palmového oleje jsou Wilmar International³³ a Golden-Agri Resources³⁴.³⁵ Konkrétní počet pracovních míst, které průmysl palmového oleje v Indonésii vytváří, není jednoduché určit. Zatímco údaje Mezinárodní organizace práce (ILO)³⁶ hovoří o 3,7 – 8 milionech zaměstnanců³⁷, údaje Ministerstva koordinace hospodářských záležitostí Indonésie zmiňují 16 milionů zaměstnanců.³⁸ V každém případě se zdroje shodují na tom, že toto odvětví má při příznivém vývoji velký potenciál ve zmírňování chudoby, přispívat ke zlepšení ekonomické situace na úrovni lokální i celonárodní a napomoci v naplňování Cílů udržitelného rozvoje definovaných OSN (SDGs), a to ve třech bodech

³⁰ Palm oil industry in Indonesia- statistics & facts. *Statista* [online]. 2021 [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/5921/palm-oil-industry-in-indonesia/>.

³¹ Palm Oil. *INDONESIA-INVESTMENTS* [online]. 2017 [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: <https://www.indonesia-investments.com/business/commodities/palm-oil/item166>.

³² Total land area of oil palm plantations in Indonesia from 2010 to 2019. *Statista* [online]. 2021 [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/971424/total-area-of-oil-palm-plantations-indonesia/>.

³³ **Wilmar International** = singapurská holdingová společnost zaměřující se na zpracování potravin a investice.

³⁴ **Golden-Agri Resources** = singapurská společnost zaměřující se na palmový olej.

³⁵ Palm oil industry in Indonesia- statistics & facts. *Statista*...

³⁶ **Mezinárodní organizace práce** = organizace OSN usilující o prosazování sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných pracovních práv.

³⁷ ADVANCING WORKERS' RIGHTS IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR PROJECT CALL FOR EXPRESSION OF INTEREST ACTION RESEARCH ON FREEDOM OF ASSOCIATION AND COLLECTIVE BARGAINING IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR. *ILO* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-jakarta/documents/genericdocument/wcms_734058.pdf.

³⁸ Industri Kelapa Sawit Indonesia: Menjaga Keseimbangan Aspek Sosial, Ekonomi, dan Lingkungan. *KEMENTERIAN KOORDINATOR BIDANG PEREKONOMIAN REPUBLIK INDONESIA* [online]. 22 April 2021 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.ekon.go.id/publikasi/detail/2921/industri-kelapa-sawit-indonesia-menjaga-keseimbangan-aspek-sosial-ekonomi-dan-lingkungan>.

z celkových 17.³⁹ Těmi jsou bod číslo jedna o ukončení chudoby, bod číslo dva o ukončení hladu a bod číslo 10 o zmírňování nerovností.⁴⁰

V průmyslu palmového oleje v Indonésii figuruje řada státních institucí, veřejných organizací a soukromých iniciativ, které regulují či ovlivňují jeho chod a směřování. Ze strany státního aparátu je regulován pěti ministerstvy, a to Ministerstvem zemědělství (*Kementerian Pertanian RI*), Ministerstvem průmyslu (*Kementerian Perindustrian RI*), Ministerstvem práce (*Kementerian Ketenagakerjaan RI*), Ministerstvem životního prostředí a lesnictví (*Kementerian Lingkungan Hidup dan Kehutanan RI*). Veřejné organizace a soukromé iniciativy se společně s nevládními organizacemi a mezinárodními rozvojovými agenturami snaží podporovat udržitelnou výrobu a produkci palmového oleje a dohlíží na dodržování předpisů. V tomto ohledu se mezi nejzásadnější iniciativy řadí RSPO (Kulatý stůl pro udržitelnou výrobu palmového oleje) a ISPO (Indonéský udržitelný palmový olej).⁴¹ RSPO je globální iniciativou založenou v roce 2004 založenou na partnerství mezi plantážnickými společnostmi, zpracovateli, obchodníky, výrobci spotřebního zboží, maloobchodníky, finančními institucemi a nevládními organizacemi s cílem „transformovat trhy takovým způsobem, že se udržitelný palmový olej stane normou“.⁴² ISPO je oproti tomu projektem indonéského Ministerstva zemědělství zahájeným v roce 2011, jehož cílem je vytvoření flexibilnějšího národního systému pro udržitelnou produkci a certifikaci palmového oleje. To by v ideálním případě mohlo vést ke zvýšení konkurenceschopnosti na světovém trhu a současně ke snížení emisní náročnosti celého pěstitelského a zpracovatelského procesu. Klíčový rozdíl mezi zmíněnými tak je zákonnost. Zatímco RSPO je globální dobrovolnou organizací, projekt ISPO je regulován státním aparátem a je tak jako národní certifikační schéma závazný pro všechny producenty palmového oleje.⁴³ Názory na vznik a existenci národní certifikace ISPO se různí. Podporovatelé argumentují tím, že Indonésie potřebuje své vlastní standardy udržitelnosti, aby mohla lépe a flexibilněji hájit národní zájmy a požadavky trhu, avšak druhá strana názorového spektra namítá, že se jedná pouze o nástroj „ekonomické diplomacie“ pro vyjednávání s EU, který navíc dostatečně neřeší palčivý problém s udržitelností v oblasti palmového oleje

³⁹ ADVANCING WORKERS' RIGHTS IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR...

⁴⁰ Cíle udržitelného rozvoje (SDGs). *United Nations* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>.

⁴¹ *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints for occupational safety and health improvement* [online]. Switzerland: International Labour Organization 2017, 2017 [cit. 2021-10-17]. ISBN 978-92-2-130287-2.

⁴² Our Organisation. *RSPO* [online]. [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <https://rspo.org/about/our-organisation>.

⁴³ *SEIZING OPPORTUNITIES EXPANDING RESPONSIBLY: SUSTAINABILITY REPORT 2013* [online]. Indofood Agri Resources, 2013 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <http://www.indofoodagri.com/misc/sr2013.pdf>.

v Indonésii.⁴⁴ Slova kritiky směrem k RSPO i ISPO ohledně naplňování vytyčených cílů a schopnosti přispět k zásadní změně pravidelně a hlasitě zaznívají. Faktem však zůstává, že Indonésie je klíčovým hráčem k dosažení transformace světového trhu směrem k udržitelné produkci, jelikož drží světové prvenství jakožto největší certifikovaný producent udržitelného palmového oleje.⁴⁵

2.1. Historie palmy olejně v Indonésii

Koloniální období (1848–1945)

Vůbec první palmový olej byl importován do Anglie v roce 1590. Díky jeho využitelnosti v širokém spektru odvětví začala poptávka po dané komoditě na evropském trhu stoupat. Výrazným milníkem se v tomto ohledu stala průmyslová revoluce a měnící se standardy hygieny v Evropě. První palmy olejně na území dnešní Indonésie byly pěstovány v roce 1848 v botanické zahradě ve městě Bogor na západní části ostrova Jáva.⁴⁶ Odtud byly zanedlouho rozšířeny i do okolních oblastí. Dle zpráv Světové banky docházelo tak již v polovině 19. století ke kultivaci palmy olejně v oblasti střední Jávy za účelem pokrytí britské poptávky po mýdle.⁴⁷

V roce 1875 byla převezena část sazenic palmy olejně z Jávy na nedalekou Sumatru a stala se základem pro budování plantáží nejenom v Indonésii, ale v celé Jihovýchodní Asii.⁴⁸ Její oficiální komerční kultivace v Indonésii se datuje k roku 1911, kdy byla úspěšně pěstována plantážním způsobem pod panující nizozemskou správou na východním pobřeží Sumatry. Nativní obyvatelé v daném období však nenahrazovali své původní kokosové palmy nově přichozím druhem, brali jej spíše jako dekoraci.⁴⁹

Východní pobřeží Sumatry se ukázalo jako naprosto ideální pro zahraniční intervence do plantážového pěstování palmy olejně, a to nejenom z hlediska ideálních klimatických

⁴⁴ WINARNI, Rahmawati Retno. *Beyond EU, RSPO and ISPO Sustainability Requirements* [online]. 27 October 2014 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <https://www.tuk.or.id/wp-content/uploads/2015/01/TuK-Beyond-EU-RSPO-and-ISPO-Sustainability-Requirements.pdf>.

⁴⁵ *Food and agriculture global value chains: Drivers and...*

⁴⁶ WATTS, John D. a Silvia IRAWAN. *Oil Palm in Indonesia* [online]. The World Bank, 2018, str. 6 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: https://www.profor.info/sites/profor.info/files/Oil%20Palm_Case%20Study_LEAVES_2018.pdf.

⁴⁷ LARSON, Donald F. *Indonesia's Palm Oil Subsector* [online]. The World Bank, 1996, str. 4 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/824561468751147284/pdf/multi-page.pdf>.

⁴⁸ WATTS, John D. a Silvia IRAWAN. *Oil Palm in Indonesia...*

⁴⁹ BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. *Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration, Settlement/Resettlement and Local Economic Development*. FANG, Zhen, ed. *Biofuels - Economy, Environment and Sustainability* [online]. InTech, 2013, 2013-01-23 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z:

<https://www.intechopen.com/books/biofuels-economy-environment-and-sustainability/oil-palm-plantations-in-indonesia-the-implications-for-migration-settlement-resettlement-and-local-e>.

podmínek, ale i z hlediska půdy, politické situace a pracovní síly. Tropické klima rovníkové oblasti s vysokým úhrnem srážek minimálně 1600 mm/rok zajišťovalo konstantní a vyhovující podmínky pro její pěstování s vidinou velkých zisků a malých ztrát. Půda byla snadno dostupná díky dlouhodobým pronájmům pozemků od místních domorodých vládců zajišťovaných nizozemskou koloniální vládou. Počínaje rokem 1870 vešel navíc v platnost nový Agrární zákon, který ukončil 40 let panující *Cultuurstelsel* (v Indonésii neblaze proslulý pod názvem *Tanam Paksa*), tedy systém nuceného pěstování kulturních plodin, který vedl k exploataci ostrovů a jejich obyvatel. Nový zákon naopak vnesl do prostředí novou éru bezuzdného liberalismu s cílem zpřístupnit přírodní zdroje v souostroví kapitalistickým zájmům subjektů v Nizozemsku.⁵⁰

Produkce palmového oleje na východním pobřeží Sumatry se dramaticky zvyšovala – ze 181 tun palmového oleje v roce 1919 vyšplhala v roce 1937 k 190 627 tunám surového palmového oleje a 39 630 tunám palmojádrového oleje. Plocha plantáží na Sumatře tak konstantně rostla od roku 1919 až do roku 1936, a to z 6 920 ha na 75 000 ha, a to zejména díky enormní evropské poptávce po palmovém oleji pramenící z již zmíněné průmyslové revoluce, jelikož začal být široce využíván nejprve jako průmyslové mazivo a následně čím dál více při výrobě mýdel, svíček a margarínů.⁵¹ Společně s růstem produkce se zvyšovalo i množství pracovních nabídek, a tak právě mezi lety 1900 a 1930 došlo na východním pobřeží Sumatry k výraznému populačnímu růstu vlivem migrace především čínských a javánských pracovníků.⁵² Tento jev nebyl zcela samovolný, ale do jisté míry řízený nizozemskou koloniální vládou, a to v rámci programu *Kolonisatie program*, který byl zahájen v roce 1905. Jeho účelem bylo vyřešit problém přelidnění na Jávě, a to pomocí přesunu obyvatel bez půdy, navíc mnohdy čelících extrémní chudobě, na řidčeji osídlené vnější ostrovy Sumatra a Borneo. Již zde tak můžeme sledovat počátky transmigračního programu (v Indonésii známý jako *Transmigrasi*), který dosáhl svého vrcholu až v 70. letech za vlády druhého indonéského prezidenta Suharta.⁵³

Expanzi plantáží palmy olejně zastavila japonská okupace území dnešní Indonésie během druhé světové války, přesněji mezi lety 1942–1945. Prioritou se v této době stalo pěstování

⁵⁰ BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration...

⁵¹ GIACOMIN, Valeria. *The transformation of the global palm oil cluster: dynamics of cluster competition between Africa and Southeast Asia* [online]. 31 October 2018 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-global-history/article/transformation-of-the-global-palm-oil-cluster-dynamics-of-cluster-competition-between-africa-and-southeast-asia-c19001970/008738EA8606797034677A93AAD189DC#article>.

⁵² BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration...

⁵³ Ibid.

potravinářských plodin určených k zásobování japonské armády. Společně s napjatými mezinárodními vztahy a s tím spojenými problémy s exportem začal průmysl palmového oleje upadat.⁵⁴

Období „Starého pořádku“ (1945-1966)

V období mezi roky 1945-1966, které bývá zpětně označováno jako období „Starého pořádku“ (v indoněštině známé pod pojmem *Orde Lama*), se první indonéský prezident Sukarno vydal cestou „řízené demokracie“. Jeho odpor vůči kapitalismu a znárodnění všech plantáží byl diametrálně odlišný přístup, než který uplatňovala nizozemská koloniální vláda.⁵⁵ Benjamin Higgins⁵⁶ v 50. letech konstatoval, že: „plantážový průmysl čelí vážným problémům, které reflektuje skutečnost, že stávající plocha osázená plantážními plodinami dosahuje asi pouze dvou třetin předválečného stavu.“⁵⁷ Špatné a neefektivní řízení plantáží, nedostatečné množství relevantních informací o produkci palmového oleje a velmi časté zpronevřování peněz určených na rozvoj výroby, to vše přispělo ke stagnaci průmyslu palmového oleje až do roku 1967.⁵⁸

Období „Nového pořádku“ (1967-1998)

Díky politickému převratu v roce 1966 se k moci v Indonésii dostal vojenský důstojník Suharto, který zavedl nový autoritativní režim „Nového pořádku“ (v indoněštině známý pod pojmem *Orde Baru*). Politické represe a autoritářské vedení ospravedlňoval touhou po rychlém ekonomickém rozvoji, který měl zemi vyvést ze špatné ekonomické situace. Právě palmový olej a transmigrační politika se za podpory Světové banky⁵⁹ staly klíčem k rozvoji venkovských oblastí.⁶⁰ Období od 70. let až do roku 1994 se vyznačuje značnými státními intervencemi skrze model NES⁶¹ (z anglického *Nucleus Estate and Smallholders*), který fungoval v kombinaci

⁵⁴ BAUDOIN, Alice. *A short history of palm oil in Indonesia: A 'success story'* [online]. 2017 [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep16293.4.pdf>.

⁵⁵ BAUDOIN, Alice. *A short history of palm oil in Indonesia...*

⁵⁶ Benjamin Higgins = finanční poradce indonéské vlády v rámci programu technické podpory OSN na počátku 50. let.

⁵⁷ HIGGINS, Benjamin. Indonesia's Development Plans and Problems. *Pacific Affairs* [online]. 1956, str. 114 [cit. 2020-11-08]. ISSN 0030851X. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/2752601?seq=1#metadata_info_tab_contents, doi:10.2307/2752601.

⁵⁸ BAUDOIN, Alice. *A short history of palm oil in Indonesia...*

⁵⁹ Světová banka = sdružení dvou specializovaných organizací OSN, které zajišťují finanční a technickou pomoc rozvíjejícím se zemím s cílem snížit chudobu a zlepšit životní podmínky na celém světě.

⁶⁰ BAUDOIN, Alice. *A short history of palm oil in Indonesia...*

⁶¹ Nucleus estate model = je variantou centralizovaného smluvního zemědělství, kdy sponzor rovněž spravuje centrální statek nebo plantáž, zahrnuje významné zajištění materiálních vstupů a používá se často v souvislosti s výrazným přesídlováním či transmigrací.

s transmigrační programem, a je v Indonésii známý pod akronymem PIR-Trans (*Perkebunan Inti Rakyat-Trans*). V tomto schématu státem řízené plantážní společnosti poskytovali drobným zemědělcům a transmigrantům na základě kontraktu své periferní plantáže na pěstování palmy olejné (o výměře 2 ha na zemědělce), technickou pomoc a finance. Po tom, co se podařilo zemědělcům splatit společnosti poskytnuté náklady na vybudování plantáže, stal se jejím formálním vlastníkem on sám.⁶² Z celkové plochy plantáží obhospodařovaly při aplikování programu PIR-Trans státní plantážní firmy 20 % plantáží palmy olejné a zbývajících 80 % bylo za technické podpory pod správou drobných zemědělců.⁶³

Výrazné zásahy ze strany státu se však setkaly v 80. letech s mezinárodní kritikou. Na základě doporučení Světové banky se indonéská vláda namísto vlastních intervencí snažila podpořit iniciativu soukromého sektoru a usnadnit zahraniční investice. Tento nově zavedený systém známý jako KKPA (*Koperasi Kredit Primer untuk Anggota*, v překladu Primární kooperativní úvěr pro členy) byl uplatňován od roku 1995-1998. Zahrnoval mimo jiné přímější partnerství mezi drobnými zemědělci a firmami, kdy firmy převzaly prakticky veškerou zodpovědnost, přímo spolupracovali se zúčastněnými zemědělci na řešení případných problémů a potřeb a zajišťovali budování infrastruktury bez přímého zapojení státu.⁶⁴

Díky státním intervencím, zmíněným programům i podpoře soukromého sektoru a zahraničních investic se plocha indonéských plantáží palmy olejné rozšířila z přibližně 106 tisíc ha na konci 60. let 20. století na 2,5 miliónu ha v roce 1997.⁶⁵

Období od roku 1998 až po současnost

Asijská finanční krize⁶⁶ v roce 1998 podstatně zasáhla ekonomiku Indonésie, kdy došlo k poklesu HDP o 13,6 %. Projevy rozsáhlé finanční krize byly do určité míry mitigovány

⁶² JELSMA, Idsert. *Unpacking Indonesia's independent oil palm smallholders: An actor-disaggregated approach to identifying environmental and social performance challenges* [online]. 2017, 22 September 2017, 281-297 [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0264837717304751?token=699A53638FACF514C5F4B03249046217AC32659B3C1D94F6F0C1A6AA3F11850C48032B12B95183DB4CB544FE82ECA7A>.

⁶³ MCCARTHY, John F. Processes of inclusion and adverse incorporation: oil palm and agrarian change in Sumatra, Indonesia. *The Journal of Peasant Studies* [online]. 2010, 37(4), 821-850 [cit. 2020-11-13]. ISSN 0306-6150. Dostupné z: doi:10.1080/03066150.2010.512460.

⁶⁴ BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration...

⁶⁵ CASSON, Anne. The Hesitant Boom: Indonesia's Oil Palm Sub-Sector in an Era of Economic Crisis and Political Change. In: *CIFOR* [online]. November 1999 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: http://www.cifor.org/publications/pdf_files/casson.pdf.

⁶⁶ **Asijská finanční krize** = finanční krize, která zasáhla většinu zemí Východní a Jihovýchodní Asie včetně Indonésie, podstatným faktorem krize byl fakt, že měny zasažených států byly navázány na americký dolar, přičemž vysoký podíl zahraničního kapitálu se ukázal stěžejním problémem krize, a to ze dvou důvodů, rostla výše zadlužení a rychlá expanze domácích úvěrů uměle umocněná přílivem kapitálu, což vedlo k rizikovosti úvěrových portfolií domácích bank a jejich zranitelnosti v případě zhoršení finanční situace svých dlužníků.

zemědělstvím. Jako základní sektor státu bylo nezávislé na zahraničním měnovém dluhu a bylo schopné zaměstnat pracovní sílu z kolabujícího výrobního sektoru. Produkci palmového oleje negativně ovlivnil klimatický jev El-Niño, který způsobil rozsáhlá období sucha a v roce 1999 následný pokles produkce o 33 % oproti roku 1997. Současně se na světovém trhu objevil nezanedbatelný konkurent ve formě levného brazilského sójového oleje, kterému musel indonéský CPO čelit. I přesto, že se finanční krize blížila ke svému konci, v Indonésii panovala nejistota a zmatek. Sociální nepokoje, neschopnost vlády nabídnout jistoty investorům, nejasnost nových předpisů týkajících se vývozních daní, prodeje nových koncesí a rozvoje podnikání stály v cestě investicím a zlepšení tristního stavu. To vedlo k rezignaci prezidenta Suharta v květnu 1998, ukončení období „Nového pořádku“ a zvolení třetího indonéského prezidenta Jusufa Habibieho.⁶⁷

Období prezidenta Jusufa Habibieho se vyznačovalo liberalizací a demokratizací za účelem znovuzískání důvěry investorů a mezinárodních institucí. Opětovný nárůst produkce CPO byl zaznamenán zejména poté, co vláda ratifikovala zákony č. 22 a 25, jimiž udělila okresům a obcím vyšší míru autonomie v rozhodování o nakládání s místními přírodními zdroji. Souhrnně lze říct, že vláda v tomto období uplatňovala spíše partnerský přístup. Namísto kontrolování organizace společností, poskytování finančních prostředků a půdy a regulování směnných kurzů nově poskytovala určitý regulační rámec a přestala s poskytováním úvěrů v rámci dříve zavedeného programu KKPA. Tento systém tzv. společné firmy se však postupně začal jevit jako problematický. Místní farmáři často nedisponovali dostatečným kapitálem, a přitom dostupnost úvěrů byla nízká. Nežřídko kdy tak docházelo k nejrůznějším podvodům farmářů ze strany společností. Na základě této zkušenosti indonéská vláda zavedla Program revitalizace plantáží, na jehož základě expanze sektoru palmy olejně nebyla nadále závislá na systému společných firem mezi společnostmi a místním obyvatelstvem, ale na partnerství mezi vládou, drobnými farmáři a společnostmi. Díky tomu bylo v roce 2010 celkem 38 % z celkové plochy indonéských plantáží pod správou drobných farmářů.⁶⁸

2.2. Vliv expanze palmy olejně na migraci

Podpora státu a lákavá prezentace způsobily to, že se průmysl palmového oleje začal záhy části indonéského obyvatelstva jevit jako ekonomicky lukrativní. Tento jev byl zřetelný zejména v sumaterské provincii Riau, která díky svému potenciálu lákala jak lidi z okolních

⁶⁷ BAUDOIN, Alice. *A short history of palm oil in Indonesia...*

⁶⁸ Ibid.

provincií, tak z Jávy a Kalimantanu, kteří doufali ve zlepšení své socioekonomické situace. Právě tato provincie byla již od 70. let 20. století nad národním průměrem tempa meziročního růstu obyvatelstva, a to s 4,35 % mezi roky 1970-1990, zatímco národní průměr byl 1,49 %.⁶⁹ Nejpodstatnější měrou k tomuto nadprůměrnému výsledku přispěl již zmíněný transmigrační program generála Suharta, který měl za cíl jednak ekonomický růst, přičemž průmysl palmového oleje byl jedním z hlavních prostředků, jak jej dosáhnout a také skrze systematický přesun celých rodin na periferie země, vyřešit přelidněnost Jávy a určitým způsobem tak o něco více homogenizovat či „javanizovat“ etnicky rozmanitou Indonésii. Tato snaha o určitou formu sjednocení Indonésie měla kromě jiného za cíl také zmírnit separatistické tendence v částech jako jižní Papua a obecně přispět k šíření islámu v souostroví. Vedle četných ekonomických pozitiv však nelze opomenout ani negativa, která tento postup občasně přinesl. Jsou jimi například nepřirozené narušení původních sociálních struktur ve vesnicích a komunitách či prohloubení nerovností, jelikož nově příchozí rodiny se na rozdíl od těch místních, které nebyly zapojeny v průmyslu palmového oleje, těšily ekonomické podpoře ze strany státu.⁷⁰

Nejenom za období vlády generála Suharta, ale i na počátku nového tisíciletí lákala sumaterská provincie Riau podstatně více migrantů než jiné části Indonésie. Mezi roky 2000-2010 bylo tempo meziročního růstu obyvatelstva 3,9 %, zatímco národní průměr se pohyboval okolo 1,9 %. Nejlákavější oblast Pelalawan se přitom mohla pyšnit celými 6,8 %.⁷¹

2.3. Současnost palmy olejně v Indonésii

Nyní, v roce 2021, jsou pro indonéský průmysl palmového oleje signifikantní zejména tři termíny. Prvním z nich je spor mezi Indonésií a Evropskou unií ohledně biopaliv pocházejících z palmového oleje a ohledně národní indonéské certifikace udržitelného palmového oleje ISPO. Druhým termínem je velmi současné téma pandemie onemocnění COVID-19 a jeho vliv na produkci v oblasti zemědělství. Posledním a neméně důležitým termínem, který do značné míry určuje podobu průmyslu palmového oleje v Indonésii je vývoj v oblasti biopaliv. Každý ze zmíněných termínů bude ve stručnosti popsán v následujících odstavcích.

⁶⁹ BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration...

⁷⁰ WIDYATMOKO, Bondan a Rosita DEWI. Dynamics of Transmigration Policy as Supporting Policy of Palm Oil Plantation Development in Indonesia. *Journal of Indonesian Social Sciences and Humanities*[online]. 2019, 9(1), 35-55 [cit. 2021-10-30]. ISSN 2656-7512. Dostupné z: doi:10.14203/jissh.v9i1.139.

⁷¹ BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration...

Spor mezi Indonésií a Evropskou unií

Slibnou budoucnost pro průmysl palmového oleje v Indonésii představovala biopaliva. Alternativní paliva přitom nejsou otázkou posledních let. Výzkum v této oblasti probíhal již za druhé světové války a následně i v 70. letech minulého století v období palivové krize, a to z geopolitických důvodů s cílem dosažení co největší národní soběstačnosti. Rostoucí znepokojení z dopadů těžby ropy na životní prostředí v 90. letech 20. století opět podnítilo další postup v této oblasti, tentokrát již na úrovni celé Evropské unie (EU). Prvním závazným dokumentem byla směrnice o podpoře využívání biopaliv nebo jiných obnovitelných paliv v dopravě (2003/30/EC) vydaná roku 2003. V návaznosti na danou směrnici poté v roce 2009 EU schválila v rámci směrnice o obnovitelných zdrojích (2009/28/EC) (v angličtině *Renewable energy directive*, známe pod zkratkou RED) cíl, který mimo jiné stanovoval 10% podíl biopaliv na spotřebě benzínu a nafty v dopravě do roku 2020 a stal se tak velmi lukrativní nejenom pro producenty palmového oleje.⁷² V roce 2016 však byla předložena a následně po určitých kompromisech v roce 2018 schválena nová podoba směrnice pod názvem RED II, která definovala nové cíle v oblasti obnovitelných zdrojů a udržitelná kritéria pro kapalná biopaliva používaná pro transport a pevná a plynná biopaliva používaná pro vytápění a výrobu energie na základě závazků stanovených Pařížskou dohodou⁷³.⁷⁴ Ta na základě vědeckých poznatků vyhodnotila palmu olejnou jako jedinou surovinu, u které je „rozšíření oblasti produkce na půdu s velkou zásobou uhlíku tak výrazné, že výsledné emise skleníkových plynů v důsledku změny ve využívání půdy eliminují všechny úspory emisí skleníkových plynů z paliv vyráběných z této suroviny ve srovnání s využíváním fosilních paliv.“⁷⁵ Podle odhadů je totiž podíl rozšíření palmy olejné na původní lesní půdu až 45% a na území rašelinišť až 23%.⁷⁶ Plánované ekonomicky slibné využití palmového oleje při výrobě biopaliv z environmentálních důvodů

⁷² AMEZAGA, Jaime M. *Biofuels Policy in the European Union* [online]. 2010 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/265037791_Biofuels_Policy_in_the_European_Union. str. 2-3.

⁷³ **Pařížská dohoda** = formuluje dlouhodobý cíl ochrany klimatu, kterým je přispět k udržení nárůstu průměrné globální teploty pod 2 °C v porovnání s dobou před průmyslovou revolucí a usilovat o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C, byla přijata smluvními stranami Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v prosinci 2015, po roce 2020 má nahradit dosud platný Kjótský protokol.

⁷⁴ Renewable Energy Directive (RED, RED II). *REHVA: Federation of European Heating, Ventilation and Air Conditioning Associations* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.rehva.eu/eu-policy/renewable-energy-directive-red-red-ii>.

⁷⁵ ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: o stavu rozšíření produkce relevantních potravinářských a krmných plodin ve světě. Brusel: EVROPSKÁ KOMISE, 2019. Dostupné také z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/CS/COM-2019-142-F1-CS-MAIN-PART-1.PDF>. str. 21.

⁷⁶ Ibid.

narazilo na evropskou legislativu a započal tak spor mezi EU a největšími producenty palmového oleje, Indonésií a Malajsií.

Nová podoba směrnice RED II. a indonéska certifikace udržitelného palmového oleje ISPO, která je podle EU v mnoha ohledech kontroverzní, se staly jablkem sváru v evropsko-indonéských vztazích. Podle indonéských představitelů je směrnice pouhým politickým nástrojem, skrze který se snaží EU zvýhodnit vlastní olejninu, tedy řepku a slunečnici. Z důvodu zmíněné nespravedlnosti a neoprávněné diskriminace, kterými se EU údajně dopouští porušování základních principů světového obchodu, se rozhodla Indonésie vznést žalobu u Světové obchodní organizace⁷⁷ (WTO).⁷⁸ Spor trvající od roku 2018 prozatím nevedl k nalezení uspokojivého řešení komplikované situace.⁷⁹

Dopad COVID-19 na produkci palmového oleje

Onemocnění COVID-19 mělo vliv na životy lidí i ekonomiky států napříč celým světem a Indonésie v tomto ohledu nebyla výjimkou. Během roku 2020 se tamní tempo růstu zemědělské produkce prudce snížilo ze 4,3 % na 0 %, k čemuž výrazně přispěl pokles poptávky a vývozu palmového oleje z Indonésie v prvních několika měsících daného roku.⁸⁰ Pandemie znesnadnila, z důvodu nutnosti zavádět určitá opatření proti šíření nákazy, efektivní průběh sklizní i navazujících kroků produkčního řetězce nejenom palmy olejné a jejich produktů. Na území Indonésie bylo například zásadně omezeno cestování a uzavírána velká města, což se podepsalo nejen na omezení transportu samotné komodity, ale i možnosti pohybu osob. Nemoc samotná navíc znemožňovala části pracovníků docházet do zaměstnání. Produkce čerstvých trsů palmy olejné z plantáží se tak z důvodů nedostatečného personálního zajištění napříč celým distribučním procesem zmenšila o 15 % ve srovnání se situací bez restrikcí. Snížená poptávka po surovém palmovém oleji ze strany Indie, Číny a Itálie a zpomalení mezinárodního obchodu

⁷⁷ **Světová obchodní organizace** = mezinárodní organizace, jejímž úkolem je dohlížet na rovnost v rámci otevřeného trhu.

⁷⁸ ROBERTUA, Verdinand. *ENVIRONMENTAL DIPLOMACY: CASE STUDY OF THE EU-INDONESIA PALM OIL DISPUTE* [online]. 2019. [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/334372873_ENVIRONMENTAL_DIPLOMACY_CASE_STUDY_OF_THE_EU-INDONESIA_PALM_OIL_DISPUTE_VERDINAND_ROBERTUA. str. 16.

⁷⁹ ANDRIYANTO, Heru. Gov't Urged to Step Up Palm Oil Negotiations with EU. *JAKARTAGLOBE* [online]. 2021 [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: <https://jakartaglobe.id/business/govt-urged-to-step-up-palm-oil-negotiations-with-eu/>.

⁸⁰ OLIVIA, Susan. Indonesia in the Time of Covid-19. *Taylor & Francis Online* [online]. 2020 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: doi:10.1080/00074918.2020.1798581.

jako celku navíc přispělo k tomu, že cena čerstvých trsů palmy olejně klesla průměrně o 5 %. To všechno finančně velmi negativně zasáhlo majitele plantáží i pracovní sílu.⁸¹

Vývoj v oblasti biopaliv v Indonésii

V roce 2018 vešla v platnost již zmíněná nová podoba směrnice RED II., která vyhodnotila palmu jako plodinu s příliš velkou emisní stopou, tedy nevhodnou pro výrobu biopaliv v EU. V témže roce indonéská vláda schválila použití biopaliv B20⁸² jako náhražky za čistě fosilní paliva ve všech odvětvích s cílem využít kumulující se zásoby palmového oleje a snížit dovoz fosilních paliv. Dle zjištění studie „Biodiesel produced from palm oil in Indonesia: Current status and opportunities“ mělo toto rozhodnutí pozitivní vliv na oblast ekonomickou i sociální.⁸³ Dvacetiprocentní podíl byl však pouhým začátkem. Od roku 2018 se Indonésie aktivně snaží posouvat kupředu v oblasti biopaliv. Prvním úspěchem bylo již v roce 2020 zavedení mandátu bionafty B30. Z celkové roční národní produkce palmového oleje čítající 41,4 miliónů tun bylo tak díky zvýšení podílu spotřebováno více než 7 miliónů tun palmového oleje pro účely výroby biopaliv, což je přibližně o 5,6 miliónů tun více než v roce 2015.⁸⁴ Odvážný plán indonéské vlády zavést již od roku 2021 mandát bionafty B40 však z důvodu zhoršené ekonomické situace nebyl zrealizován a datum implementace bylo prozatím posunuto na rok 2022. Ruku v ruce se závratným postupem indonéské vlády se však ozývají i znepokojené hlasy ekologů a ochránců přírody, které varují před nežádoucími efekty zvyšující se poptávky jako je kácení původních deštných pralesů k uvolnění půdy pro vznik nových plantáží palmy olejně.⁸⁵

2.4. Pracovní podmínky a lidská práva v průmyslu palmového oleje

Z toho důvodu, že je následná výzkumná část magisterské diplomové práce věnována sociálním aspektům průmyslu palmového oleje, je pro kontextuální pochopení problematiky

⁸¹ NURKHOIRY, Ratnawati a Sachnaz Desta OKTARINA. How does COVID-19 Impact Oil Palm Management Practices in Indonesia? *International Journal of Oil Palm* [online]. 2020, 3(2), 56-67 [cit. 2021-9-12]. ISSN 2614-2376. Dostupné z: doi:10.35876/ijop.v3i2.49.

⁸² **Biopaliva B20** = B20 je alternativní motorová nafta vytvořená smícháním běžné nafty s bionaftou, v případě B20 se jedná o směs 20 % bionafty a 80 % běžné nafty.

⁸³ TUPA R. SILALAH, Fitriani, Togar M. SIMATUPANG a Manahan P. SIALLAGAN. Biodiesel produced from palm oil...

⁸⁴ TAYLOR, Michael. Analysis-Indonesia's palm oil-powered 'green diesel' fuels threat to forests. *REUTERS* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-indonesia-climate-biodiesel-idUSKBN2A4030>.

⁸⁵ KONDALAMAHANTY, Aditya. Indonesia's B30 program to drive global biodiesel production in 2021-2030: report. *S&P Global* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/agriculture/070621-indonesias-b30-program-to-drive-global-biodiesel-production-in-2021-2030-report>.

žadoucí seznámit se se základními fakty o zaměstnanosti, pracovních podmínkách a úrovni dodržování lidských práv v souostroví, a to na obecné úrovni a následně i se zaměřením na řetězec palmového oleje.

V Indonésii v současné době žije více než 277 milionů obyvatel, z čehož pracovní síla k roku 2020 čítala bezmála 135 milionů osob.⁸⁶ Z tohoto počtu dle dostupných údajů pracovalo v roce 2019 28,5 % v sektoru zemědělství, 22,36 % v sektoru průmyslu a 49,14 % v sektoru služeb. Na hrubém domácím produktu se pak největší měrou podílí průmyslový sektor, a to ze 45,7 %.⁸⁷ Podíl zemědělského sektoru se pohybuje okolo 14 % s tím, že klíčovou roli sehrává právě odvětví palmového oleje, které se na celkovém HDP podílí 1,5 – 2,5 %.⁸⁸ Ačkoli sektor služeb za uplynulá desetiletí vytvořil bezmála 15 milionů pracovních míst a je tak hnací silou růstu zaměstnanosti v zemi, zemědělství stále zůstává nepostradatelným elementem zejména ve východní části Indonésie. Rozdíly mezi jednotlivými provinciemi jsou totiž v případě práce v jednotlivých sektorech velmi výrazné. Kupříkladu v provincii Papua zaměstnával v roce 2019 zemědělský sektor 70 % místních pracovníků, zatímco v Bantenu, Západní Jávě, Bali, Yogyakarta a Východním Kalimantanu pracovalo více než 50 % místních pracujících obyvatel ve službách.⁸⁹ Stejně tak, jako se v jednotlivých provinciích liší poměr pracujících v jednotlivých sektorech, liší se i míra nezaměstnanosti. Na národní úrovni podíl nezaměstnaných osob činí 4,11 %⁹⁰ a souhrnně lze říct, že největšími problémy, se kterými se Indonésie v této oblasti delší dobu potýká, je nezaměstnanost mladých a žen. Toto znepokojení však v nedávné době umocnilo onemocnění COVID-19, které ekonomicky negativně ovlivnilo především sektor služeb. Nestabilita, kterou naplno odhalila světová pandemie, tkví v tom, že 70 milionů indonéských pracovníků, tedy více než polovina z celkového počtu, si vydělává na živobytí v neformálním sektoru. Jelikož tito pracovníci nejsou oficiálně zaměstnaní, nemají nárok na státní podporu, která by jim usnadnila například přístup ke zdravotnickým službám, či k náhradě příjmů v nezaměstnanosti.⁹¹ Aby nedošlo v následujících letech k výraznému nárůstu počtu obyvatel žijících na hranici chudoby, kterých bylo v Indonésii k roku 2020 9,78

⁸⁶ Labor force, total - Indonesia. *THE WORLD BANK* [online]. 15. 6. 2021 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN?locations=ID>.

⁸⁷ O'NEILL, Aaron. Indonesia: Distribution of employment by economic sector from 2009 to 2019. *Statista* [online]. 27. 7. 2021 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/320160/employment-by-economic-sector-in-indonesia/>.

⁸⁸ ADVANCING WORKERS' RIGHTS IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR...

⁸⁹ Employment and Skills Strategies in Indonesia [online]. Paris: *OECD Publishing*, 2020 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1f8c39b2-en/index.html?itemId=/content/component/1f8c39b2-en#section-d1e11780>.

⁹⁰ Unemployment rate in South East Asia. *The Global Economy* [online]. [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/unemployment_rate/South-East-Asia/.

⁹¹ Employment and Skills Strategies in Indonesia [online]. Paris: *OECD Publishing*...

% z celkového počtu obyvatel, což je o 0,37 % více než v roce 2019⁹², je potřeba přijít s rychlým a efektivním plánem na řešení této kritické situace.

Pracovní podmínky

Pracovní právo v Indonésii je upraveno třemi základními dokumenty. Prvním z nich je zákon č. 13 z roku 2003 o pracovní síle doplněný zákonem č. 11 z roku 2020 o vytváření pracovních míst, který upravuje pracovní podmínky (pracovní doba, dovolená, mzdy, přesčasy, ukončení pracovního poměru apod.). Dalším z nich je zákon č. 2 z roku 2004 o řešení průmyslových sporů a posledním zákon č. 21 z roku 2000 o odborech, které upravují pracovněprávní vztahy.^{93,94} Zákoník práce v obecné rovině poskytuje ochranu zaměstnancům, kteří již pracují nebo se chystají pracovat u indonéských zaměstnavatelů. Zákon o tvorbě pracovních míst rozeznává dva základní druhy zaměstnaneckého poměru, a to stálý či na dobu určitou.⁹⁵ Je důležité zmínit, že u cizinců podmínky pracovního poměru vychází ze sjednané pracovní smlouvy.⁹⁶ V případě komplikací je možné využít odborů, které jsou regulovány zmíněným zákonem č. 21 z roku 2000. Ty jsou oprávněny kupříkladu zastupovat zaměstnance při řešení pracovněprávních vztahů, zakládat instituce či vykonávat aktivity s cílem zlepšit blahobyt pracovníků, vyjednávat kolektivní pracovní smlouvu s managementem či stát se členem odborové federace. Indonéští pracovníci a pracovnice jsou ze zákona chráněni zákonem proti diskriminaci, která je definována jako „jakékoli odlišování, vyloučení či upřednostňování na základě rasy, barvy kůže, pohlaví, vyznání, politických názorů nebo sociálního původu“⁹⁷. V případě, že má zaměstnanec pocit, že došlo k diskriminaci, může vyvolat pracovněprávní spor. Obdobným způsobem lze v případě neshody řešit ukončení pracovního poměru, přičemž záměr propustit zaměstnance i důvod tohoto rozhodnutí musí zaměstnavatel včas sdělit zaměstnanci či odpovídajícím odborům.⁹⁸ Dle zjištění ILO se však odborové organizace v praxi potýkají s mnoha překážkami, které jim brání v efektivní činnosti. Mezi ně lze zařadit nedostatečné financování a malý sociální kapitál, kvůli kterým nebývá adekvátně adresován

⁹² Share of people living below the poverty line in Indonesia from 2011 to 2020. *Statista* [online]. [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/962950/indonesia-share-of-people-living-below-the-poverty-line/>.

⁹³ INDONESIA: Global Compliance Guide. *REPLICON* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.replicon.com/regulation/indonesia/#>.

⁹⁴ SETIAWAN, Indra. Indonesia: Employment & Labour Laws and Regulations 2021. *ICLG.com* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://iclg.com/practice-areas/employment-and-labour-laws-and-regulations/indonesia>.

⁹⁵ SETIAWAN, Indra. Indonesia: Employment...

⁹⁶ *Employment law in Indonesia – an overview* [online]. Hong Kong: Lewis Silkin LLP, 2019 [cit. 2021-10-1].

⁹⁷ SETIAWAN, Indra. Indonesia: Employment...

⁹⁸ *Ibid.*

zasazený subjekt a řešen daný problém. Dalším úskalím odborových organizací je malá reprezentace žen, které ačkoli tvoří 39 % celkové indonéské pracovní síly, nebývají vyslyšeny a občasně jsou dokonce systematicky vyloučené z účasti v odborech.⁹⁹

Zmíněný zákon č. 11 z roku 2020 o vytváření pracovních míst (v indonéštině *Undang-undang Cipta Kerja*), jehož cílem bylo zvýšení investic a industrializace v Indonésii, a který je díky své délce a komplexnosti známý také jako souhrnný zákon, rozproudil v Indonésii horečnatou debatu odborníků i laické veřejnosti z nejrůznějších odvětví a vyvolal protesty na Jávě, Sumatře, Kalimantanu, Sulawesi, Bali, Nusa Tenggara, Molukách i Papui. Podstatně se mimo jiné dotýká právě i produkce palmového oleje. Zákon je kritizován z důvodů sociálních i environmentálních. Umožňuje totiž upravovat pracovní podmínky a redukovat právo na sociální zabezpečení, čímž dává zaměstnavatelům větší prostor k vykořisťování zaměstnanců.¹⁰⁰ V oblasti environmentální je kritizován za to, že snižuje již tak nízké standardy a otevírá tak dveře deforestaci a ohrožení biodiverzity. Například v případě, že se nejedná o vysoce rizikový projekt, ruší zákon developerům povinnost získat ekologické povolení k zakládání nových plantáží či podstatně snižuje míru trestů za nelegální kácení a těžbu v původních chráněných pralesích.¹⁰¹

Lidská práva v Indonésii

Základní lidská práva a svobody jsou v Indonésii garantována Ústavou z roku 1945. Vedle toho bylo ve stejném roce ustanoveno také Ministerstvo práva a lidských práv. Samotné dodržování lidských práv má však dle údajů Human Rights Watch a Ministerstva zahraničí USA podstatné nedostatky. Ačkoli se indonéský prezident Joko Widodo snaží o zlepšení současné situace, nedošlo prozatím k výrazné změně. I přes drobné dílčí kroky, při kterých byly úspěšně ochráněny některé ze zranitelných skupin Indonésie, vláda stále selhává v poskytnutí systematického řešení problému. Organizace Human Rights Watch v roce 2018 v souhrnné zprávě pojednávající o stavu dodržování lidských práv v Indonésii uvedla výčet nejpálčivějších problémů, kterými jsou „obtěžování a zastrasování náboženských menšin, perzekuce občanů

⁹⁹ ADVANCING WORKERS' RIGHTS IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR PROJECT CALL FOR EXPRESSION OF INTEREST ACTION RESEARCH ON FREEDOM...

¹⁰⁰ PRASETYO, Frans. *Neoliberal 'Omnibus Law' sparks rebellion in Indonesia* [online]. [cit. 2021-11-03].

Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/345434759_Neoliberal_%27Omnibus_Law%27_sparks_rebellion_in_Indonesia.

¹⁰¹ JONG, Hans Nicholas. Top Indonesian palm oil developments in 2020. *MONGABAY* [online]. 28 December 2020 [cit. 2021-11-03]. Dostupné z: <https://news.mongabay.com/2020/12/top-indonesia-palm-oil-news-story-2020/>.

na základě zákona o rouhání či perzekuce Papuánců a Molučanů pro politickou činnost“.¹⁰² Seznam Ministerstva zahraničí USA ve zprávě o lidských právech v Indonésii z roku 2020 je o něco delší a zmiňuje například „nezákonné a svévolné zabíjení, mučení policií, politické vězně, omezení svobody projevu, cenzura, zasahování do svobody pokojného shromažďování, závažné korupční činy, nedostatek vyšetřování a odpovědnosti za násilí páchané na ženách, násilí či výhrůžky násilím lesbám, gayům, bisexuálům, transsexuálům a intersexuálům a existence zákonů kriminalizujících sexuální chování osob stejného pohlaví.“¹⁰³

Ačkoli průmysl palmového oleje aspiruje na to být v budoucnu velkým hráčem v naplňování Cílů udržitelného rozvoje SDGs stanovených OSN v bodech ukončení chudoby, ukončení hladu a zmírňování nerovností, potýká se dlouhodobě se zásadními výzvami v podobě špatných pracovních podmínek, nedostatečných bezpečnostních standardů, nízkých mezd, neformálního zaměstnání apod.¹⁰⁴ Tento fenomén ve světě bohužel není ojedinělý. S obdobnými zásadními nedostatky se setkáváme u velkého množství monokulturně pěstovaných plodin v rovníkových zemích světa, na jejichž intenzivní produkci je vyvíjen nátlak v podobě vysoké poptávky západních i východních zemí světa. Kromě nedostatků v pracovních podmínkách se objevují i případy hrubého porušování lidských práv. V případě Indonésie byli například v roce 2020 v oblasti Lahat v provincii Jižní Sumatra z důvodu sporu o pozemková práva členem personálu společnosti provozující plantáže palmy olejně zavražděni dva členové místní komunity zapojení do sporu o navrácení půdy. V dubnu téhož roku došlo ke konfliktu z důvodu vlastnictví půdy, který vyústil v to, že zaměstnanci společnosti na výrobu palmového oleje společně s místní policií poničili chaty určené na uskladnění rýže ve vesnici Sedang v provincii Jižní Sumatra s cílem vytlačit místní obyvatele z oblasti pryč. Četné jsou také případy porušení svobody slova a vyjadřování skrze perzekuci nepohodlných investigativních novinářů kupříkladu s odůvodněním, že se dopouští podněcování k nenávisti či pomluvy.¹⁰⁵

¹⁰² World Report 2018: Indonesia. *Human Rights Watch* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/indonesia>.

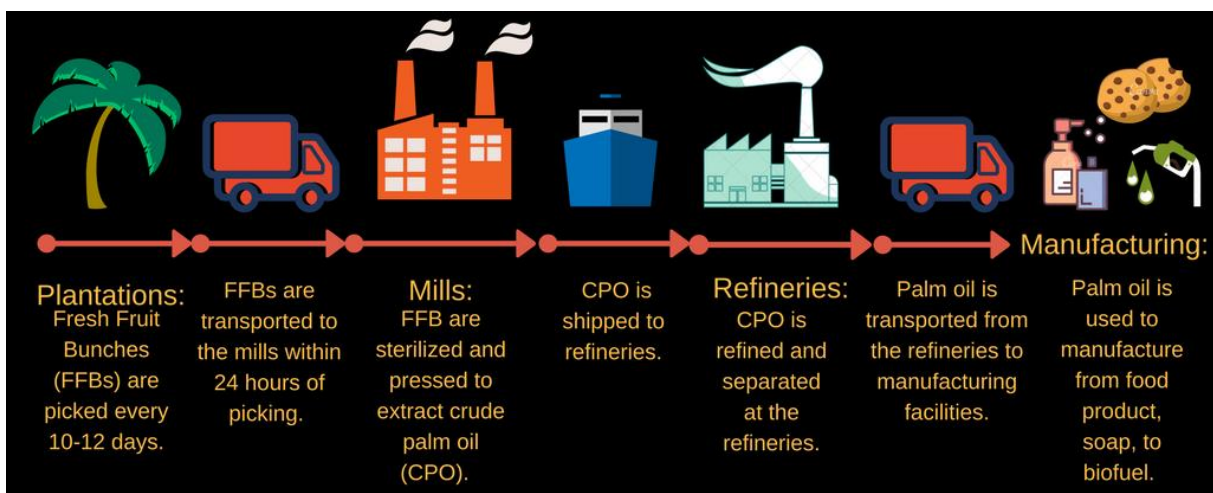
¹⁰³ 2020 Country Reports on Human Rights Practices: Indonesia. *U.S. Department of State* [online]. BUREAU OF DEMOCRACY, 2020 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/indonesia/>.

¹⁰⁴ 2020 Country Reports on Human Rights Practices: Indonesia. *U.S. Department of State* [online]. BUREAU OF DEMOCRACY, 2020 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/indonesia/>.

¹⁰⁵ 2020 Country Reports on Human Rights Practices: Indonesia. *U.S. Department of State*...

3. Cesta palmy olejné od pěstitele ke spotřebiteli

Tato kapitola se opírá o informační základ předchozích kapitol magisterské diplomové práce a uvádí jej do kontextu jednotlivých kroků distribučního procesu od pěstitele ke spotřebiteli. Těmi jsou pěstování a sklizeň palmy olejné na státních či soukromých plantážích, zpracování čerstvých trsů paly olejné v mlýnech, zpracování palmového oleje v rafinériích a distribuce produktu v rámci země i do zahraničí. U každého příslušného kroku je v krátkosti popsán jeho obecný mechanismus, tedy činnosti, které vyžaduje, jeho podoba v Indonésii a následně na základě relevantní odborné literatury, je-li dostupná, jsou zkoumány jeho sociální aspekty, jimiž se v tomto případě rozumí dopad na zaměstnance a místní komunity, míra respektování lidských práv a důstojných pracovních podmínek a genderová rovnost zaměstnanců. Vedle sociálních aspektů je také současně skrze dostupnost relevantní literatury hodnocena i míra transparentnosti a trasovatelnosti jednotlivých fází procesu.

Obr. 1 – Cesta palmového oleje z plantáže do produkt

3.1. Pěstování a sklizeň

Semena palmy olejné se obvykle nechávají klíčit metodou suchého tepla, kdy jsou zahřívána na 37–39 °C po dobu 50 dnů a následně je požadovaným způsobem upravena i vlhkost. Po vyklíčení jsou rostliny vysazeny do školek, kde během 10 až 16 měsíců dosahují dostatečné velikosti pro přesun a vysazení na plantáž. Tempo ročního růstu závisí na okolních podmínkách, zpravidla se však pohybuje mezi 25 a 50 cm. První rentabilní sklizeň trsů ovoce bývá dosahováno čtyři až pět let po výsadbě, přičemž rostlina poté plodí 25-30 let a poté přirozeně umírá.

Obr. 2 – Plantáž dospělé palmy olejné.

Péče o rostliny palmy olejné pak zahrnuje tři hlavní aktivity, a to úpravu vegetačního krytu mezi palmami, prořezávání a hnojení, přičemž hnojení a aplikace pesticidů a herbicidů jsou společně s prací jedněmi z nejnákladnějších položek celého procesu pěstování. V případě palmy olejné nelze zcela dobře určit období sklizeň, jelikož u ní neexistuje výrazná sezónnost. Ovocné trsy se zkrátka sklízají v době, kdy jsou zralé, přičemž ke stanovení správného období slouží pravidelné vizuální kontroly. Ačkoli se může zdát tento krok zpracovatelského procesu dle popisu poněkud vágní, není tomu tak. Správná sklizeň je klíčovým faktorem pro maximalizaci ekonomické návratnosti, která závisí především na kvalitě a objemu palmového oleje v trsech. Celý proces je prováděn ručně, jelikož z důvodu složité geometrie, kdy je třeba

se co v největší míře vyvarovat prořezávání jakýchkoli zelených listů, nebyl ještě podstatně mechanizován a zůstává tak náročný na manuální práci.¹⁰⁶

Obr. 3 – Muž sklízající zralé trsy palmy olejně na plantáži v Riau, Sumatra.

Pěstitele palmového oleje v Indonésii lze obecně rozdělit na plantážníky a drobné pěstitele. Dle údajů ILO a indonéského Ministerstva zemědělství bylo v roce 2015 spravováno drobnými pěstiteli až 40 % celkového území plantáží palmy olejně a pracovalo zde 2 149 774 zaměstnanců. Velké plantáže palmy olejně ve vlastnictví státu i soukromé pak poskytovaly práci 3 362 640 zaměstnancům.¹⁰⁷

Plantáže vlastněné státem (v indonéštině *Perseroan Terbatas Pkebunan*) byly v Indonésii zakládány již v období Nového pořádku a mají tak dlouholetou tradici. Ty z nich, které vykazují vysokou míru produktivity, se v současnosti snaží implementovat nejrůznější certifikace jako ISPO a RSPO a směřovat tak k udržitelnosti, efektivitě a vytvářet férové pracovní prostředí. Počet společností provozujících v Indonésii soukromé plantáže byl v roce 2015 odhadován na 1600, přičemž mezi největší z nich patří Wilmar International, Golden Agri Resources, Salim Ivomas Pertama Terbuka, Astra Agro Lestari Terbuka a další. Společnosti

¹⁰⁶ SCHLEICHER, Tobias. *Production of Palm Oil in Indonesia: Country-focused commodity analysis in the context of the Bio-Macht project*. [online]. Freiburg/Bandung, 2019 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: <https://www.oeko.de/fileadmin/oekodoc/BioMacht-palm-oil-report.pdf>.

¹⁰⁷ *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints...*

zpravidla mívají ve své bezprostřední blízkosti vlastní mlýny na zpracování čerstvých trsů palmy olejné z přiléhajících plantáží a nezdědka kdy také vlastní rafinérie. Jak v případě státům vlastněných, tak soukromých plantáží jsou dva základní typy zaměstnanců, a to stálí a příležitostní. Mezi stálé zaměstnance patří administrativní pracovníci, dozorcí a hlavní skupina pracovníků na plantážích, zabývající se především prací spojenou se sklizní, kteří se mohou těšit z komfortu formálního pracovního poměru, jež obvykle zahrnuje adekvátní proškolení o správných zemědělských postupech a bezpečnosti, bydlení, přístup k odborovým organizacím, evidenci v systému národního sociálního zabezpečení, občasné také bezplatnou lékařskou péči ve zdravotnických zařízeních při plantážích a větší jistotu v případě výplaty, která je obvykle stanovena alespoň ve výši minimální mzdy pro danou oblast. V případě příležitostných zaměstnanců, kterými bývají příbuzní zaměstnanců stálých či členové místní komunity najímaní na nárazové pracovní úkony jako je hnojení, aplikace pesticidů a výpomoc při sklizni, záleží ve velké míře na společnosti, jaké benefity a jistoty pracovníkům poskytne. Rovněž menší jistota panuje také ve vyplácení mezd, přičemž dosavadní zjištění indikují, že příležitostní pracovníci dostávají menší výplaty než stálí. Zajímavým zjištěním ILO je, že zkoumané ženy, ačkoli mají menší jistotu práce a nižší platy než muži, vyjadřují větší nadšení z možnosti příležitostné práce, jelikož jim díky flexibilitě pracovních hodin umožňuje postarat se o domácnost.¹⁰⁸ Kromě těchto relativně pozitivních zpráv však zaznívají v souvislosti s pracovními podmínkami v průmyslu palmového oleje pro ženy i silně kritické hlasy. Ty naznačují, že v rámci nekalých praktik společnosti neoficiálně zaměstnávají ženy na příležitostné fyzicky méně náročné, ale mnohdy zdravotně závadné úkony, jako jsou aplikace herbicidů, pesticidů a hnojiv, aniž by jim poskytly adekvátní bezpečnostní školení a odpovídající mzdu či jakékoli zaměstnanecké výhody.¹⁰⁹

Drobné pěstitele palmy olejné v Indonésii lze diferencovat na základě toho, zda jsou podporováni skrze model NES či jsou plně samostatní. U obou zmíněných možností se ukázalo, že velmi často působí v neformální ekonomice, a tak ačkoli mívají zaměstnanci příznivou výši platu a na pracovišti jsou spokojeni, pouze málokdy jsou například evidováni v systému národního sociálního zabezpečení, dostatečně proškoleni o bezpečnosti a mohou požadovat odškodnění v případě pracovního úrazu.¹¹⁰

¹⁰⁸ *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints...*

¹⁰⁹ *Workers in the Palm Oil Industry: Exploitation, Resistance and Transnational Solidarity* [online]. Stiftung Asienhaus, March 2016 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: https://www.asienhaus.de/archiv/user_upload/Palm_Oil_Workers_-_Exploitation_Resistance_and_Transnational_Solidarity.pdf.

¹¹⁰ *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints...*

3.1.1. Analýza situace indonéských farmářů ve vybraných oblastech na Sumatře a Kalimantanu

Jak bylo již zmíněno výše, ostrovy s největší produktivitou produkce palmového oleje jsou Sumatra a Kalimantan, které pokrývají přibližně 2/3 celkové produkce Indonésie. Lze tak předpokládat, že data o situaci indonéských farmářů z těchto oblastí budou mít v kontextu Indonésie vypovídající hodnotu a skrze analýzu a komparaci uskutečněných průzkumů bude možné ilustrovat panující stav a dospět k určitým závěrům.

První ze zkoumaných oblastí je z důvodu dostatku relevantních dat sumaterská provincie Jambi, a to na základě analýzy a komparace odborných textů, z nichž prvním je „Environmental, Economic, and Social Consequences of the Oil Palm Boom“¹¹¹, ve kterém autor Martin Qaim ve spolupráci s dalšími autory popisuje výzkum vedený v provincii Jambi mezi roky 2012 až 2018. Ten byl veden ve 100 náhodně vybraných vesnicích u 700 náhodně vybraných farmářů. Druhým stěžejním textem je odborný článek s názvem „Why do farmers prefer oil palm? Lessons learnt from Bungo district, Indonesia“¹¹², ve kterém autorka Laurène Feintrenie ve spolupráci s dalšími autory popisuje situaci v oblasti Bungo na základě výzkumu vedeného mezi roky 2007 až 2010. Ten zahrnoval polo-strukturované rozhovory se 17 místními úředníky, rozhovory s manažery tří palmo olejných společností a rozhovory se 40 respondenty z řad místních farmářů, vedoucích jednotlivých obcí a vlastníků malých firem v oblasti. Posledním odborným textem, který slouží jako podklad pro analýzu situace indonéských farmářů na Sumatře je „The livelihood impacts of oil palm: smallholders in Indonesia“¹¹³, ve kterém autorka Lucy Rist ve spolupráci s dalšími autory popisuje výzkum dopadů pěstování palmového oleje na život drobných zemědělců v oblasti Bungo vedený mezi roky 2007 až 2009. Uvedený výzkum se zakládá na socioekonomických studiích a dlouhodobém pozorování vedeném v oblasti.

Druhou zkoumanou oblastí je ostrov Kalimantan, a to na základě komparace dvou rozsáhlých studií zabývajících se problematikou sociálních a ekonomických aspektů pěstování palmy olejné na daném území. Prvním z textů je již zmíněný „The livelihood impacts of oil palm: smallholders in Indonesia“, v němž autorka Lucy Rist na základě analýzy

¹¹¹ QAIM, Martin. *Environmental, Economic, and Social Consequences of the Oil Palm Boom* [online]. 2020 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: doi:10.1146/annurev-resource-110119—024922.

¹¹² FEINTRENIE, Laurène, Wan Kian CHONG a Patrice LEVANG. Why do Farmers Prefer Oil Palm? Lessons Learnt from Bungo District, Indonesia. *Small-scale Forestry* [online]. 2010, 9(3), 379-396 [cit. 2021-10-16]. ISSN 1873-7617. Dostupné z: doi:10.1007/s11842-010-9122-2.

¹¹³ RIST, Lucy, Laurène FEINTRENIE a Patrice LEVANG. The livelihood impacts of oil palm: smallholders in Indonesia. *Biodiversity and Conservation* [online]. 2010, 19(4), 1009-1024 [cit. 2021-10-16]. ISSN 0960-3115. Dostupné z: doi:10.1007/s10531-010-9815-z.

socioekonomických studií a dlouhodobého pozorování popisuje kromě oblasti Bungo také oblast Sannggau v provincii Západní Kalimantan, Barito v provincii Střední Kalimantan a oblast Malinau v provincii Východní Kalimantan. Druhým stěžejním textem je „Does oil palm agriculture help alleviate poverty? A multidimensional counterfactual assessment of oil palm development in Indonesia“¹¹⁴, v němž autorka Truly Santika a kolektiv popisuje výzkum vedený na plantážích palmy olejně na Kalimantanu v roce 2010 ve více než 6600 vesnicích po celém ostrově a zaměřuje se zejména na zhodnocení dopadů na chudobu a blahobyt vesnic.

Díky tomu, že v obou případech byly výzkumy v daných oblastech vedeny ve stejné či přibližně stejné časové období, lze uskutečnit jejich porovnání a vyvodit z něj relevantní závěry pro oblast Bungo v provincii Jambi a pro Kalimantan.

Výsledky v oblasti Bungo v provincii Jambi na ostrově Sumatra

Všechny zmíněné studie se shodují na tom, že po příchodu a rozšíření palmy olejně v oblasti Bungo došlo k výraznému zlepšení životní situace místních farmářů i komunit. Oblast, která byla do té doby závislá na pěstování rýže a kaučuku, se ukázala jako velmi vhodná pro pěstování palmy olejně – ta vyžadovala méně práce, ale zato garantovala vyšší zisky. Ve vesnicích, kde byla ve velkém pěstována palma olejná, došlo ke snížení chudoby na 8 %, zatímco ve vesnicích, kde stále dominoval kaučuk a rýže, byla míra chudoby na konstantních 14 %.¹¹⁵ Farmáři byli schopni poslat své děti na univerzity a zajistit jim tak lepší život. Sami si zlepšili svůj lokální status a přiblížili se městskému komfortu života.¹¹⁶ Mimo jiné došlo také u farmářů pěstujících palmu olejnou k prokazatelnému zlepšení stravy a kalorického příjmu, protože díky vyššímu příjmu měli možnost nakoupit potřebnou pestrou stravu na místním trhu.¹¹⁷

Vedle pozitiv však všechny uvedené studie jedním dechem zmiňují i kontroverze a nepřehlédnutelná negativa. Vysoká míra deforestace, ztráta biodiverzity a sociální konflikty způsobené nečestnými praktikami korporací jsou jevy, se kterými se dříve či později bude muset oblast Bungo vypořádat. Mezi nejpálčivější body sváru v oblasti patří nejasnosti ve smluvních podmínkách. Výzkumy naznačují, že podstatná část tamních indonéských farmářů

¹¹⁴ SANTIKA, Truly. *Does oil palm agriculture help alleviate poverty? A multidimensional counterfactual assessment of oil palm development in Indonesia* [online]. 28 April 2019 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0305750X1930097X?token=CFCDBD6661550C21309767CFDF30090D881D741E6411662EA68CAFC0583F54312D1845BF2E8D95089BFC4DD3BA225571&originRegion=europe-1&originCreation=20211016202344>.

¹¹⁵ QAIM, Matin. *Environmental, Economic, and Social Consequences...*

¹¹⁶ FEINTRENIE, Laurene, Wan Kian CHONG a Patrice LEVANG. *Why do Farmers Prefer Oil Palm?...*

¹¹⁷ QAIM, Matin. *Environmental, Economic, and Social Consequences...*

si smlouvy uzavřené s korporacemi vůbec nepřečetla, nebo jim nerozuměla, a tak spoléhala na ústní dohodu s místními úředníky. To se ukázalo být podstatným problémem ve chvíli, kdy došlo k porušení pracovních podmínek, což uvrhlo farmáře do nejistoty zejména v tom, kdo si ponechá vlastnictví půdy a v tom, jaké jsou podmínky splácení dluhů. Dalším problémem je nedodržování slibů ze strany společností a místní vlády. Ty místním komunitám v několika případech přislíbily za cenu dočasného ústupku, například v podobě odebrání půdy, zlepšení místní infrastruktury či vytvoření většího množství ekonomických příležitostí. Ne vždy však došlo k realizaci slibů a z důvodu nedostatků v uzavřených smlouvách se místní obyvatelé nemohli adekvátně bránit a domoci svých práv. Posledním výrazným zdrojem konfliktů jsou změny v hodnotě půdy. Cena za hektar půdy v oblasti Bungo v roce 2010 byla až desetkrát vyšší než v roce 1997. To vedlo k tomu, že místní farmáři, kteří prodali svou půdu za méně výhodných podmínek nabyli dojmu, že byli účelně podvedeni společnostmi.¹¹⁸

Výzkumy z oblasti Bungo by čtenáře mohly vést k nežádoucímu rychlému hodnocení dané situace a následné generalizaci na celou Indonésii. Nutno však podotknout, že oblast Bungo je poněkud specifická. Plantážový způsob zemědělství zde byl běžný již před příchodem palmy olejné. K deforestaci ve vysoké míře docházelo již před 40 lety pro účely vytvoření místa pro pěstování kaučuku a rýže, a tak místní obyvatelé často nevidí problém v tom s vidinou zisku pokácet či prodat původní pralesní porost a vytvořit tak další část monokulturní plantáže. Výrazná finanční úspěšnost palmy olejné zaznamenaná v oblasti Bungo společně s relativně malými sociálními konflikty je v kontextu Indonésie spíše výjimkou.¹¹⁹

Výsledky na Kalimantanu

Obě studie použité jako podkladový materiál pro zhodnocení situace na Kalimantanu se shodují na tom, že palma olejná má v oblasti určitý ekonomický potenciál, avšak primárním a nejpodstatnějším krokem je zhodnotit specifika konkrétních míst, socioekonomickou situaci místních komunit a přímé i nepřímé důsledky pěstování palmy olejné jak na lidi zapojené v pěstitelském a zpracovatelském procesu, tak na ty mimo něj.¹²⁰ Ačkoli existuje obecně rozšířený názor, že příchod palmy olejné znamená zvýšení socioekonomického blahobytu, případ Kalimantanu ukazuje, že tento mechanismus není automatický, závisí na celém spektru proměnných, jako jsou biofyzikální specifika oblasti a socioekonomický stav komunit před

¹¹⁸ RIST, Lucy, Laurène FEINTRENIE a Patrice LEVANG. The livelihood impacts...

¹¹⁹ QAIM, Martin. *Environmental, Economic, and Social Consequences...*

¹²⁰ RIST, Lucy, Laurène FEINTRENIE a Patrice LEVANG. The livelihood impacts...

příchodem palmy olejné, a že pozitivní dopady nebývají rovnoměrně rozdělené. Ve vesnicích, kde se komunity již před příchodem palmy olejné spoléhaly na tržně orientované živobytí, docházelo s jejím příchodem většinou ke zvýšení obecného blahobytu. Opačně tomu však bylo v případě odlehlých vesnic, jejíž obyvatelé se do té doby spoléhali na obživu pramenící ze všudypřítomného obklopujícího lesa. U nich bylo po příchodu palmy olejné zaznamenáno snížení sociálního, ekonomického i environmentálního blahobytu.¹²¹ Znečištěné ovzduší, vodní toky a zvýšený výskyt krys v okolí plantáží palmy olejné se pak nejčastěji staly negativními aspekty pro komunity žijící v blízkosti rozvoje plantáží.¹²²

Kalimantan se v tomto ohledu oproti Sumatře vyznačuje vyšší mírou konfliktů. V roce 2016 zde bylo dle výzkumů zaznamenáno 187 sporů mezi vesnicemi a společnostmi pěstujícími a zpracujícími palmu olejnou, přičemž motivy sporů se měnily na základě vazby komunit k okolním přírodním zdrojům. Vesnice závislé na zdrojích z přiléhajících původních lesů se povětšinou postavily již proti samotnému zakládání plantáží, zatímco vesnice přeorientované na tržní způsob života protestovaly spíše proti nekalým praktikám společností, záborům půdy a nedostatečným kompenzacím.¹²³

¹²¹ SANTIKA, Truly. *Does oil palm agriculture help alleviate poverty?...*

¹²² RIST, Lucy, Laurene FEINTRENIE a Patrice LEVANG. *The livelihood impacts...*

¹²³ ABRAM, N.K. *Oil palm-community conflict mapping in Indonesia: A case for better community liaison in planning for development initiatives* [online]. CIFOR, 2017 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://www.cifor.org/knowledge/publication/6306>.

3.2. Zpracování čerstvých trsů palmy olejné

Během 24 hodin od sklizně musí být čerstvé trsy palmy olejné transportovány do mlýnů a urychleně zpracovány. Přepravu zajišťují obchodníci, přičemž tuto skupinu prakticky nelze homogenizovat, jelikož zahrnuje širokou škálu aktérů od středně velkých formálních společností až po individuální zprostředkovatele operující v neformální ekonomice. Na rozdíl od předchozího kroku je zpracování trsů vysoce mechanizováno. Celý proces extrakce zahrnuje jejich přijetí, oddělení ovoce od trsů, sterilizaci odděleného ovoce, rozdrčení ovoce při vysokých teplotách, extrakci palmového oleje, čiření a sušení oleje a skladování surového palmového oleje (CPO). Dalším krokem pak je opětovné lisování zbylé směsi vlákniny a palmových ořechů za účelem získání palmojádrového oleje (PKO). Velké závody, které zahrnují všechny tyto vyjmenované kroky nutné k výrobě palmového oleje, obvykle zpracovávají tři až 60 tun čerstvých trsů palmy olejné za hodinu.¹²⁴

Obr. 4 – Mlýn na zpracování palmového oleje.

V Indonésii je dle údajů společnosti Trase 1093 mlýnů na výrobu palmového oleje¹²⁵, přičemž v produkci dominuje vcelku velké množství soukromých i státních společností, které fungují v rámci integrovaného obchodního modelu přímo v blízkosti plantáží. Mezi největší

¹²⁴ POKU, Kwasi. *Small-Scale Palm Oil Processing in Africa* [online]. Rome: FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS, 2002 [cit. 2021-10-25]. ISBN 92-5-104859-2. Dostupné z: <https://www.fao.org/3/y4355e/y4355e00.htm#Contents>.

¹²⁵ PIRARD, Romain. *Corporate ownership and dominance of Indonesia's palm oil supply chains* [online]. JANUARY 2020 [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <http://resources.trase.earth/documents/infobriefs/infobrief09EN.pdf>.

společnosti se řadí například Wilmar International, Golden Agri Resources, Salim Ivomas, London Sumatra (IndoFood), Sime Darby a další. Mlýny s vlastními plantážemi musí dle nařízení Ministerstva zemědělství 98/2013 odebírat alespoň 20 % z celkového množství zpracovaných čerstvých trsů palmy olejné ze svých vlastních plantáží a zbytek mohou doplnit ze zdrojů jiných, přičemž dodávky od drobných nezávislých zemědělců tvoří pět až 20 % z celkového množství. Snaha o implementaci certifikací udržitelnosti nutí majitele mlýnů k mapování dodavatelských řetězců a jejich transparentnosti. Právě oni mají potenciál přispět k podstatnému zlepšení poměrů panujících na plantážích palmy olejné a zlepšit udržitelnost celého procesu. Smutným faktem však zůstává, že zatímco tlak na transparentnost je výrazný u společností, které prodávají palmový olej do Evropské unie a Spojených států amerických, u společností obsluhujících kupující z asijských zemí, Středního východu a Afriky tomu tak není.¹²⁶ Mlýny na zpracování trsů zaměstnávají podle kapacity od 70 do 150 pracovníků, kteří mívají zpravidla vyšší vzdělání než pracovníci na plantážích, jelikož si musí osvojit státem stanovené kompetence pro obsluhu strojů. Potřeba vyšší míry specializace zaměstnancům mlýnů obvykle zaručuje i větší jistotu zaměstnaneckých výhod a vyšší mzdu. V mlýnech, které při svém mapování řetězce navštívila ILO, a které se aktivně snaží o implementaci zásad ISPO a RSPO, byli místní pracovníci formálně zaměstnaní, měli trvalý status a bylo jim poskytnuto adekvátní školení o bezpečnosti práce. Kromě administrativy vykonávaly všechny ostatní pracovní pozice muži.¹²⁷ Mnoho jiných organizací zabývajících se problematikou lidských práv, jako je Fair Labor Association či Sawit Watch, však obdobný optimismus jako ILO nesdílí a upozorňuje na případy závažného porušování práv zaměstnanců.

3.2.1. Analýza socioekonomických dopadů mlýnů na zpracování palmy olejné na místní obyvatelstvo ve vybraných oblastech na Sumatře

Dostupnost dat týkajících se sociálních aspektů mlýnů na místní komunity je oproti datům o situaci na plantážích je výrazně nižší. Omezeného množství výzkumů tak bylo nalezeno v prostředích, kde může potenciálně hrozit jednostranné nahlížení na skutečnost. Jsou jimi dvě indonéské univerzity na Sumatře Univerzita Syiah Kuala a Univerzita v Riau, které poněkud záhadně zmiňují pouze pozitivní externality mlýnu na palmový olej v dané oblasti, a na druhé straně data z organizace Fair Labor Association, která se v tomto ohledu zaměřuje na deskripci příkladů špatné praxe provozů. Pro analýzu tak byly zvoleny všechny tyto texty,

¹²⁶ *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints...*

¹²⁷ *Ibid.*

jelikož dohromady mohou alespoň nastínit širší názorového spektra a jsou jedinými dostupnými zdroji na toto téma.

Prvním z nich je tedy „Eksternalitas pabrik kelapa sawit di Aceh Tamiang“¹²⁸, v němž autor Ichsan Sandi z Univerzity Syiah Kuala pomocí kvalitativního výzkumu vedeného u 33 respondentů v oblasti Tamiang v provincii Aceh zkoumá sociální a ekonomické externality mlýnu na zpracování trsů palmy olejné na místní komunitu. Druhým zmíněným textem z indonéského prostředí je „Dampak eksternalitas pabrik pengolahan kelapa sawit (PKS) Pt. Tamora Agro Lestari (TAL) terhadap sosial ekonomi masyarakat di desa serosah kecamatan Hulu Kuantan kabupaten Kuantan Singingi“¹²⁹, ve kterém autor Mai Oni Sandra z Univerzity v Riau popisuje na základě dotazníkového šetření vedeného v oblasti Hulu Kuantan na Sumatře v 61 ze 156 rodin opět dopady přítomnosti mlýnu na místní obyvatelstvo. Posledním zdrojem informací je text „Assessing Forced Labor Risks in the Palm Oil Sector in Indonesia and Malaysia“¹³⁰, který byl sestaven organizací Fair Labor Association a zaměřuje se na posuzování rizik nucené práce v jednotlivých sektorech produkce palmového oleje a v případě této analýzy slouží zejména pro doplnění celkového obrázku.

Výsledky analýzy dopadů mlýnů na obyvatele vybraných částí Sumatry

Obě indonéské studie se nekriticky shodují na tom, že mlýny na zpracování jak v oblasti Tamiang, tak v oblasti Hulu Kuantan mají jednoznačně pozitivní vliv na sociální i ekonomickou situaci místních obyvatel. Na základě dostupných informací se v obou případech snížila míra nezaměstnanosti, přičemž konkrétní procentuální zlepšení je uvedeno pouze pro oblast Hulu Kuantan, a to 25,84 %.¹³¹ Kromě toho se zvýšila průměrná mzda místních obyvatel a postupně došlo k urovnání panující sociální nerovnosti mezi migranty a původním obyvatelstvem. Text „Assessing Forced Labor Risks in the Palm Oil Sector in Indonesia and Malaysia“ naproti tomu nehovoří o konkrétních provezech, ale uvádí příklady špatné praxe, které v Indonésii nejsou ojedinělé a je nevyhnutelně nutné pracovat na jejich zlepšení. Mezi ně při vyšším vytížení

¹²⁸ SANDI, Ichsan. *EKSTERNALITAS PABRIK KELAPA SAWIT DI ACEH TAMIANG* [online]. November 2019 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <http://jim.unsyiah.ac.id/EKP/article/view/14952>.

¹²⁹ SANDRA, Mai Oni. *DAMPAK EKSTERNALITAS PABRIK PENGOLAHAN KELAPA SAWIT (PKS) PT. TAMORA AGRO LESTARI (TAL) TERHADAP SOSIAL EKONOMI MASYARAKAT DI DESA SEROSAH KECAMATAN HULU KUANTAN KABUPATEN KUANTAN SINGINGI* [online]. Oktober 2015 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://jom.unri.ac.id/index.php/JOMFAPERTA/article/view/7814>.

¹³⁰ *ASSESSING FORCED LABOR RISKS IN THE PALM OIL SECTOR IN INDONESIA AND MALAYSIA: A research report by the Fair Labor Association for The Consumer Goods Forum* [online]. FAIR LABOR ASSOCIATION, 2018 [cit. 2021-10-31].

¹³¹ SANDRA, Mai Oni. *DAMPAK EKSTERNALITAS PABRIK PENGOLAHAN KELAPA SAWIT (PKS) PT. TAMORA AGRO LESTARI (TAL) TERHADAP SOSIAL EKONOMI MASYARAKAT DI DESA SEROSAH KECAMATAN HULU KUANTAN KABUPATEN KUANTAN SINGINGI* [online]. Oktober 2015 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://jom.unri.ac.id/index.php/JOMFAPERTA/article/view/7814>.

mlýnů patří dle dostupných informací například nedobrovolné přesčasy nařizované zaměstnancům, aniž by došlo k jejich adekvátní finanční kompenzaci, což mnohdy vede k zapojení nezletilých rodinných příslušníků do pracovního procesu.¹³²

3.3. Zpracování palmového oleje

CPO z mlýnů může být již distribuován na místní či mezinárodní trh nebo nadále zpracován v rafinériích, a to opět jak na domácí, tak zahraniční půdě. Rafinérie jsou určitým spojovacím prvkem mezi producenty a uživateli a slouží k odstranění volných mastných kyselin, barevných pigmentů, fosfolipidů a dalších sloučenin, které by mohly ovlivnit vzhled, chuť a funkčnost při dalším zpracování. Standardní metodou je fyzická rafinace, která sestává ze čtyř základních kroků, a to ošetření kyselinou fosforečnou při teplotě 90-110 °C k odstranění pryskyřice, ošetření bělicí hlinkou při teplotě 95 °C po dobu 30 minut k odstranění pigmentů, ochlazení na 60-70 °C a filtrace k odstranění bělicí hlínky a následná neutralizace a deodorizace při teplotě 240-270 °C. Výsledný produkt je popisován jako rafinovaný, bělený, doodorizovaný (RBD) s obsahem volných mastných kyselin v rozmezí 0,03-0,05 %.¹³³ Následné rafinérské operace mohou nadále zahrnovat zpracování surového palmového oleje, oleinu a stearinu na speciální tuky, kuchyňský olej, oleochemické látky a bionaftu. Rafinérie a zpracovatelské závody však byly v Indonésii zakládány až během 80. let 20. století a hlavním vývozním artiklem tak po dlouhou dobu byl ekonomicky méně rentabilní CPO. V roce 2011 tak indonéská vláda restrukturalizovala svá obchodní cla k podpoře místních výrobců, aby se zaměřili na další zpracovávání CPO na území Indonésie a původní komoditě tak přidali vyšší hodnotu.¹³⁴ Lze tak očekávat, že právě rafinérie a zpracovatelské závody čeká v relativně blízké budoucnosti podstatný rozvoj, který s sebou přinese i růst pracovních příležitostí.

Oproti mlýnům jsou rafinérie v Indonésii spravovány podstatně menším množstvím společností. Více než polovina všech indonéských kapacit rafinérií je vlastněna pouze třemi korporátními skupinami, a to Wilmar, Sinar Mas a Musim Mas, přičemž tato nerovnost může být způsobena většími kapitálovými požadavky na vlastnictví rafinérií než mlýnů. Tento fakt však má velký potenciál v oblasti dosahování udržitelnosti v celém řetězci, jelikož rozhodnutí

¹³² ASSESSING FORCED LABOR RISKS IN THE PALM OIL SECTOR IN INDONESIA AND MALAYSIA: A research report...

¹³³ CORLEY, R. H. V. a P. B. TINKER. *The Oil Palm...* str. 478.

¹³⁴ *Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints...*

tak klíčových hráčů by mohlo ovlivnit podobu indonéského průmyslu palmového oleje jako celku.¹³⁵

Obr. 5 – Rafinérie Pertamina Uji Coba Green Diesel v Kilang Cilacap

3.3.1. Analýza situace v Golden Agri-Resources

I přesto, že vyhledávání relevantní literatury k tématu bylo realizováno v indonéštině i angličtině, pod různými klíčovými slovy a na několika webových stránkách, byl nalezen pouze jeden text zabývající se alespoň částečně analýzou stavu pracovních podmínek v indonéské rafinérii. Je jím text Dánského institutu pro lidská práva s názvem „Kajian hak pekerja: rantai pasok minyak kelapa sawit Nestlé di Indonesia“, v němž organizace na základě žádosti společnosti Nestlé mapovala v roce 2016 lidská práva a pracovní podmínky v dodavatelském řetězci. Nestlé v roce 2016 nakoupila 460 000 tun palmového oleje za účelem výroby svých produktů, přičemž většina oleje pocházela z Indonésie od společnosti Golden Agri-Resources. Díky tomu lze text považovat alespoň částečně vypovídající o situaci v jedné z největších indonéských společností zabývající se zpracováním palmy olejné a produkcí palmového oleje.

Studie vedle neopomenutelných ekonomických přínosů uvádí i sociální problémy a negativní dopady produkce palmového oleje. V případě rafinérií mezi problematické jevy patří neadekvátní výše minimální mzdy, nezákonné překračování pracovní doby, které navíc

¹³⁵ PIRARD, Romain. *Corporate ownership and dominance...*

často není finančně kompenzováno a absence bezpečnostních školení, což může mít fatální následky.¹³⁶

3.4. Distribuce produktu

Od roku 2013 Indonésie každoročně exportuje do celého světa bezmála 30 milionů tun palmového oleje. Naprostá většina palmového oleje vyrobeného v Indonésii byla a stále je na těchto trzích obchodována ve formě rafinovaného a surového palmového oleje (CPO), jehož cena k listopadu roku 2021 byla 1198,25 USD za metrickou tunu a od podstatného propadu v květnu 2020, kdy byla cena 576,56 USD za metrickou tunu, konstantně stoupá.¹³⁷ Nedávné studie však ukázaly, že výkonnost exportu CPO má dlouhodobě klesající tendenci a podstatně větší exportní potenciál v sobě skrývá zpracovaný palmový olej.¹³⁸ Stejný, ba dokonce sílící trend se dá očekávat i v blízké budoucnosti. Jak bylo uvedeno v kapitole 2.3. Současnost palmy olejné v Indonésii, za uplynulý rok kvůli pandemii onemocnění COVID-19 a s ní spojenými výpadky v celém dodavatelském řetězci vyšplhala cena za metrickou tunu surového palmového oleje do extrémních výšin. Z toho důvodu se největší nákupčí, kterým je Indie, rozhodl změnit strategii a nakupovat již zpracovaný palmový olej, díky čemuž je organizací GAPKI předpokládáno, že v roce 2021 poklesne vývoz CPO do této země o 54,4 % oproti předchozímu roku. Celkový export palmového oleje má však i přes cenové výkyvy stoupající tendenci, která bývá přičítána rostoucí poptávce po již hotových derivátech.¹³⁹ Samy o sobě tyto události podstatným způsobem určují nadcházející vývoj distribuce, nicméně prezident Joko Widodo posunul, prozatím alespoň řečnický, transformaci ještě o krok dál. V polovině října roku 2021 při pravidelném setkání pořádaném institutem Lemhannas uvedl, že Indonésie bude nadále rozvíjet navazující trh, který postupně za účelem produkce navazujících produktů (kosmetika, margaríny, biopaliva a další deriváty) absorbuje veškerý vyrobený CPO a nebude jej tak dále obchodovat na světovém trhu. Podle Joko Widoda má Indonésie pochopitelný důvod pro zastavení exportu této komodity, neměla by se tak

¹³⁶ *KAJIAN HAK PEKERJA: RANTAI PASOK MINYAK KELAPA SAWIT NESTLÉ DI INDONESIA* [online]. Copenhagen: The Danish Institute for Human Rights, 2018 [cit. 2021-11-03]. Dostupné z: https://www.humanrights.dk/sites/humanrights.dk/files/media/migrated/ringkasan_eksekutif_hria_bahasa_indonesia_2018.pdf.

¹³⁷ Crude Palm Oil Futures End of Day Settlement Price. *Indexmundi* [online]. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=palm-oil&months=60>.

¹³⁸ ULFAH, Maria, R. Hanung ISMONO a Ktut MURNIATI. The Export Performance of Indonesia's Palm Oil in International Market. *Jurnal Manajemen dan Agribisnis* [online]. 2019 [cit. 2021-11-04]. ISSN 16935853. Dostupné z: doi:10.17358/jma.16.2.140.

¹³⁹ Indonesia's 2021 crude palm oil exports seen sharply lower: industry body. *REUTERS* [online]. 18 October 2021 [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/indonesia-palm-idUSKBN2H80EP>.

zdráhat za svůj plán postavit a nasadit své nejrenomovanější právníky světové úrovně v případném sporu se Světovou obchodní organizací.¹⁴⁰ Situace je velmi čerstvá, a tak je obtížné vytvářet jakékoli predikce, nicméně v případě, že by se rozvoj vyvíjel podle indonéskeho scénáře, by bylo možné očekávat podstatný nárůst pracovních příležitostí v celé šíři navazujícího trhu i nové ekonomické příležitosti. Neméně důležitou je v tomto ohledu domácí spotřeba, která čítala v roce 2020 17,35 miliónů tun, což je o více než půl milionu více než v roce 2019. Meziroční nárůst je přičítán intenzivnímu programu na rozvoj biopaliv, který je detailněji popsán výše v kapitole 2.3. Současnost palmy olejné v Indonésii a zvýšené poptávce po čistících prostředcích, dezinfekcích a mýdlech z důvodu pandemie COVID-19. Mírným překvapením je, že spotřeba palmového oleje v potravinářském sektoru paradoxně méně klesla, a to z 801 tisíc tun v roce 2019 na 723 tisíc tun v 2020.¹⁴¹

Distribuce produktu v rámci země i do zahraničí je pomyslným vrcholem ledovce celého řetězce a zahrnuje velmi širokou škálu pracovních aktivit od fyzických úkonů spojených s transportem až po administrativní činnosti. Ty je tak velmi komplikované jakkoli homogenizovat a zhodnotit jejich přímý a nepřímý dopad na zaměstnance a místní komunity. Neopomenutelným faktem je, že krok distribuce palmového oleje a dalších produktů přispívá k budování infrastruktury od silnic až po přístavy a letiště, jelikož hladký export komodity je indonéskou prioritou. V tom bezesporu do budoucna tkví potenciál v budování pracovních míst. Z toho důvodu, že zaměstnanecké posty na konci řetězce vyžadují určité vzdělání a jsou zřizovány přímo nadnárodními korporacemi, lze očekávat, že pracovní podmínky budou v kontextu celého výrobního a zpracovatelského procesu spíše nadstandartní. V Indonésii této oblasti dominují tři již zmíněné velké nadnárodní korporace, a to Wilmar, Sinar Mas a Musim Mas a jejich dceřiné společnosti, které mají vertikálně integrovaný distribuční systém. To znamená, že dochází k prolínání výrobních a obchodních činností a zahrnuje jednotlivé subjekty, které se chovají jako jednotný systém a vytváří tak prakticky svůj vlastní obchodní řetězec s příslušnými komoditami.¹⁴² Takto velké vertikálně integrované společnosti mají podstatný vliv na prakticky každou část výrobního a zpracovatelského procesu, což v sobě v případě špatné praxe skrývá hrozbu a v případě dobré praxe velký potenciál, jak napomoci směřovat vývoj průmyslu palmového oleje jako celku a ovlivnit tak jeho sociální, environmentální i ekonomické dopady. Ačkoli jsou všechny zmíněné korporace signatáři

¹⁴⁰ President Jokowi: One Day We'll Stop CPO Export. *Indonesian Palm Oil Association* [online]. [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://gapki.id/en/news/20772/president-jokowi-one-day-well-stop-cpo-export>.

¹⁴¹ Gapki: Palm Oil Consumption Increases In 2020. *Indonesian Palm Oil Association* [online]. [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://gapki.id/en/news/19791/gapki-palm-oil-consumption-increases-in-2020>.

¹⁴² PIRARD, Romain. *Corporate ownership and dominance...*

alespoň některých závazků Organizace spojených národů o dodržování lidských práv a členy Společnosti kulatého stolu pro obnovitelný palmový olej (RSPO), každoročně se objevují svědectví o hrubém porušování lidských práv zejména na plantážích a ve zpracovatelských mlýnech. Do dalších let je tak třeba efektivněji implementovat sjednané závazky a pracovat na sledovatelnosti a transparentnosti ve všech oblastech.

Podstatným, a v případě Indonésie velmi zajímavým, elementem distribučního řetězce je mediální prezentace komodity. V tomto ohledu proti sobě často stojí dva protikladné světy, zatímco západní média mnohdy nešetří kritikem a přednáší zejména příklady špatné praxe, Indonésie se naopak snaží nekriticky vyzdvihovat pozitiva a nedat prostor rozporům. Tento fakt si lze jednoduše ověřit například na prvních deseti výsledcích vyhledávání klíčového slova palmový olej v angličtině a indoněštině na platformě YouTube, a to na anonymním okně, aby nedošlo k ovlivnění výsledků vyhledávacími preferencemi výzkumníka. V případě užití anglického termínu „palm oil“ se devět z deseti prvních nalezených videí zabývá kritikou průmyslu palmového oleje, a to zejména z důvodu deforestace. V případě užití indonéského termínu „minyak sawit“ není z prvních deseti videí ani jedno žádným způsobem kritické a většinou se týká deskripce výrobního procesu palmového oleje či návodu, jak si jej vyrobit doma. Obdobné jsou také výsledky vyhledávání v internetovém vyhledávači Google, opět skrze anonymní okno, aby byla zajištěna nestrannost. V případě anglicky zadaného termínu se každý z odkazů na první straně zabývá ve větší či menší míře problematikou palmového oleje ve vztahu k životnímu prostředí či udržitelnosti. Jinak tomu je v případě indoněsky zadaného termínu, kdy jeden z odkazů částečně hovoří o udržitelnosti a zbylé přesměrují čtenáře na hlavní stránky korporací zabývajících se zpracováním a distribucí palmového oleje nebo na stránky mapující export komodity a její ekonomickou přínosnost pro indonéskou ekonomiku. Indonésie vynakládá značné úsilí ve snaze zlepšit mediální obraz palmového oleje. Mezi nejvýraznější počiny patří například rubrika „Mitos & Fakta Kelapa Sawit“¹⁴³ na oficiálních stránkách asociace GAPKI, kde se autoři snaží skrze krátké příspěvky vyvracet mýty a bojovat s kontroverzemi. Dalším velmi známým projektem byla komunikační kampaň Ministerstva Komunikace a Informací s názvem „SawitBaik“, která byla v roce 2019 šířena přes sociální média pod hashtagem #SawitBaik a měla za úkol zlepšit veřejné mínění o palmovém oleji. Na poslední zmíněnou kampaň se však nedlouho po zahájení snesla velká vlna kritiky za to, že byla zahájena v době, kdy Indonésii sužovaly rozsáhlé požáry původních lesních porostů, a tak

¹⁴³ Mitos & Fakta Kelapa Sawit. *Gabungan Pengusaha Kelapa Sawit Indonesia* [online]. [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://gapki.id/mitos-fakta-kelapa-sawit>.

byla velkou částí populace vnímána jako absurdní a necitlivá.¹⁴⁴ Jak již bylo zmíněno výše v kapitole 2.4. O pracovních podmínkách a lidských právech, ve snaze o budování pozitivního náhledu na indonéské „zelené zlato“ občasné dochází i k omezování svobody slova či perzekuci investigativních novinářů, kteří sympatie ke komoditě nesdílí, a to s odůvodněním, že dochází k pomluvě dle §310 – §321 trestního zákona.

Největšími importéry palmového oleje z Indonésie jsou Indie, Čína, západní Evropa, Spojené státy americké a Japonsko. Právě díky nim je export palmového oleje ze země od roku 2000 relativně stabilní a alespoň do jisté míry predikovatelný.¹⁴⁵ Kontraktní velikost jednotky pro obchodování čítá 25 metrických tun a obchoduje se na Bursa Malaysia, tedy na burze cenných papírů v malajském hlavním městě Kuala Lumpur.¹⁴⁶ Ke koncovým spotřebitelům po celém světě se palmový olej díky širokému spektru využitelnosti dostává v řadě produktů. Více než dvě třetiny, konkrétně 68 % z celkového množství, je globálně používáno v potravinářství. Na průmyslové aplikace a spotřební výrobky, jako jsou mýdla, čisticí prostředky, kosmetika a detergenty, připadá přibližně 27 % z celkové světové produkce palmového oleje. Poslední velkou položkou je bioenergie, kterou se rozumí biopaliva pro transport, výrobu energie a tepla, na něž připadá 5 % produkce. Uvedená čísla jsou globálním průměrem a na národní úrovni se mohou značně lišit. Ilustrativním příkladem je Německo, které ještě v nedávné minulosti využívalo až 41 % importovaného palmového oleje na bioenergii, zatímco v potravinářství 40 %.¹⁴⁷ Z důvodů environmentálního znepokojení v souvislosti s palmou olejnou a zmíněné direktivy RED II. však mají být v EU do roku 2030 biopaliva na bázi palmového oleje zcela vyřazena. Samotné Německo navíc v letošním roce vydalo prohlášení, že od výroby tohoto paliva odstoupí již v roce 2023.¹⁴⁸ Konkrétní spotřební produkty, v nichž se palmový olej ke koncovému spotřebiteli dostává nejčastěji, jsou detailně popsány v kapitole 1.2. Využití palmového oleje.

¹⁴⁴ SWARAGITA, Gisela. 'So disgusted to read this': '#SawitBaik' campaign launched amid forest fires in Sumatra, Kalimantan This article was published in thejakartapost.com with the title "'So disgusted to read this': '#SawitBaik' campaign launched amid forest fires in Sumatra, Kalimantan.'" *TheJakartaPost* [online]. 19 September 2019 [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://www.thejakartapost.com/news/2019/09/19/sawitbaik-campaign-under-fire-in-social-media.html>.

¹⁴⁵ SHIGETOMI, Yosuke. *Trends in global dependency on the Indonesian palm oil and resultant environmental impacts* [online]. 26 November 2020 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/s41598-020-77458-4#citeas>.

¹⁴⁶ Palm Oil. *TRADING ECONOMICS* [online]. 11 December 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/commodity/palm-oil>.

¹⁴⁷ RITCHIE, Hannah. Palm Oil. *Our World in Data* [online]. December 2020 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/palm-oil>.

¹⁴⁸ HOGAN, Michael. Germany to end palm oil use in biofuels from 2023 - ministry. *Nasdaq* [online]. 22 September 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.nasdaq.com/articles/germany-to-end-palm-oil-use-in-biofuels-from-2023-ministry-2021-09-22>.

4. Vyhodnocení hypotéz

H1: Indonéští farmáři pěstující palmu olejnou mají větší ekonomickou stabilitu než farmáři pěstující jiné plodiny.

Na zdánlivě jednoduchou hypotézu nelze dle dostupných informací snadno formulovat uspokojivou odpověď. Přínosnost palmy olejné pro farmáře ovlivňuje řada proměnných, přičemž mezi nejvýraznější z nich patří socioekonomická situace komunity před příchodem palmy olejné, přístup společnosti, které zřizují plantáže či vykupují zralé trsy, biofyzikální podmínky a poptávka po komoditě. Na základě analyzovaných studií v kapitole 4.1. Pěstování a sklizeň lze konstatovat, že komunity a oblasti, kde plantážní zemědělství a tržní způsob hospodaření měli již svou tradici, měli farmáři pěstující palmu olejnou s větší pravděpodobností větší ekonomickou stabilitu než farmáři pěstující jiné plodiny. Díky tomu farmáři v mnoha případech mohli financovat svým dětem vzdělání a zajistit tak vyšší pravděpodobnost zlepšení socioekonomického statusu rodiny i do budoucna. Naopak u komunit, které do příchodu palmy olejné byly orientované na samozásobitelství pramenící z okolní přírody, bylo dokonce zaznamenáno snížení ekonomického, sociálního i environmentálního blahobytu.

H2: Z příchodu plantážového způsobu pěstování palmy olejné profitují více ty oblasti, kde již v minulosti docházelo ke kultivaci některé plodiny než ty, kde je obživa místních obyvatel spojena primárně s využitím přírodních zdrojů v okolí.

Na základě analyzovaných studií zabývajících se socioekonomickými aspekty pěstování palmy olejné ve vybraných částech na Sumatře a Kalimantanu lze potvrdit hypotézu, že z příchodu plantážového způsobu pěstování palmy olejné profitují více ty oblasti, kde již v docházelo ke kultivaci některé plodiny než ty, kde je obživa místních obyvatel spojena primárně s okolní přírodou. Větší úspěšnost ve zlepšení ekonomického stavu byla častěji zaznamenána u oblastí na Sumatře, kde je větší tradice plantážového způsobu pěstování plodin než na Kalimantanu, kde bylo naopak mnohdy zaznamenáno snížení blahobytu komunit a nárůst konfliktů.

H3: Zaměstnanci pracující v mlýnech na zpracování trsů palmy olejné, rafinériích a distribuci, mají obecně garantovanou větší stabilitu práce a lepší pracovní podmínky než pracovníci na plantážích.

Na základě dostupných informací o socioekonomických aspektech zpracování trsů palmy olejné a palmového oleje lze konstatovat, že zaměstnanci pracující v mlýnech na zpracování trsů palmy olejné, rafinériích a distribuci mají obecně garantovanou větší stabilitu práce, a to

z toho důvodu, že pozice ve zmíněných institucích často vyžadují určitou formu vzdělání, a tak i větší šanci na uzavření formálního pracovního poměru, která činí zaměstnance alespoň do určité míry méně nahraditelné. U pracovníků na plantážích nebývá formální pracovní poměr běžnou praxí, což s sebou nese velké množství nevýhod a nejistot a umožňuje větší exploataci ze strany zaměstnavatelů či společností. V případě hodnocení stavu pracovních podmínek bohužel nelze poskytnout uspokojivou odpověď, a to z důvodu nedostatku vypovídající relevantní literatury. Počet studií zabývajících se problematikou pracovních podmínek a dodržování lidských práv v konkrétních mlýnech, rafinériích a distribuce je nesrovnatelně menší než v případě plantáží, což nasvědčuje o nevelké transparentnosti v této oblasti. Pracovní podmínky a dodržování lidských práv pracovníků na plantážích palmy olejně je zkoumáno akademiky i neziskovými organizacemi zabývajících se problematikou lidských práv, které nezdědka kdy evidují hrubé porušování lidských práv jako například nedobrovolné přesčasy, diskriminaci žen či případy dětské práce.

H4: Rafinérie palmového oleje mají v blízké budoucnosti velký potenciál v budování nových pracovních pozic než jiné prvky pěstitelského a zpracovatelského řetězce.

Na základě dostupných informací o současném stavu průmyslu palmového oleje lze konstatovat, že rafinérie mají v současnosti největší potenciál v budování nových pracovních pozic, a to z důvodu politiky Indonésie, v rámci které by mělo postupně dojít k zastavení exportu surového palmového oleje ve prospěch zvýšení exportu rafinovaných produktů. Díky tomuto rozhodnutí by mohlo potenciálně dojít k podstatnému zvýšení počtu pracovních příležitostí.

H5: Místní komunity, které žijí v bezprostřední blízkosti plantáží palmy olejně a nejsou součástí pěstitelského či zpracovatelského procesu, vnímají její příchod spíše negativně než pozitivně.

Na základě dostupných informací o aspektech pěstování palmy olejně na Kalimantanu lze konstatovat, že místní komunity, které žijí v bezprostřední blízkosti plantáží palmy olejně a nejsou součástí pěstitelského či zpracovatelského procesu, vnímají její příchod spíše negativně než pozitivně. Nejčastějšími negativními aspekty, se kterými se komunity na Kalimantanu, jež nejsou součástí pěstitelského či zpracovatelského procesu, ve výchozích studiích potýkaly, jsou znečištěné ovzduší, znečištěné vodní toky a zvýšený výskyt krys v okolí plantáží. Generalizace na celou Indonésii je v tomto ohledu opět poněkud obtížná a u každého případu může být vnímání odlišné, nicméně je nesporné, že z důvodu užití velkého množství

pesticidů při pěstování, náročnosti palmy olejně na živiny a vodu a dalších faktorů, může mít provoz plantáží výrazně negativní dopady na úrodu a životy ostatních komunit v jejich okolí.

H6: Ženy mají v průmyslu palmy olejně horší pracovní podmínky než muži.

Na základě dostupných informací o distribučním procesu palmového oleje lze konstatovat, že ženy mají v průmyslu palmy olejně horší pracovní podmínky než muži ve fázi pěstování a sklizení, kde bývají najímány na příležitostné fyzicky méně náročné, ale mnohdy zdravotně závadné úkony, jako jsou aplikace herbicidů, pesticidů a hnojiv, aniž by jim byly poskytnuty adekvátní bezpečnostní školení a odpovídající mzda či jakékoli zaměstnanecké výhody. Tento problém pramení zejména z toho, že s příležitostnými pracovníci nebývá v této fázi procesu uzavírán formální pracovní poměr, který by jim poskytoval alespoň některé zaměstnanecké jistoty. Dalším úskalím je, a to ve všech fázích distribučního procesu, malá reprezentace žen v odborových organizacích a případy občasného systematického vylučování žen z účasti v nich, ačkoli tvoří 39 % celkové indonéské pracovní síly. O pracovních podmínkách žen v dalších fázích distribučního procesu nebylo bohužel nalezeno dostatečné množství konkrétních relevantních zdrojů, což svědčí o nepříliš velké transparentnosti této problematiky.

H7: Ženy mají v průmyslu palmy olejně nižší platové ohodnocení než muži.

Na základě dostupných informací o distribučním procesu palmového oleje lze konstatovat, že ženy mají v průmyslu palmy olejně nižší platové ohodnocení než muži ve fázi pěstování a sklizení. Toto tvrzení se opírá o fakt, že ženy bývají najímány pouze na příležitostné a fyzicky méně náročné práce, které jsou finančně ohodnoceny hůře než úkony vykonávané muži. Současně se ženami nebývá často uzavírán formální zaměstnanecký poměr, který by jim poskytoval zaměstnanecké výhody a stabilitu. O finančním ohodnocení žen v dalších fázích distribučního procesu nebylo nalezeno dostatečné množství konkrétních zdrojů, což opět svědčí o nepříliš velké transparentnosti této problematiky.

H8: Indonésie prezentuje palmu olejnou podstatně méně kriticky než západní země světa.

Na základě dostupných informací o komunikaci spojené s distribucí produktů palmy olejně lze konstatovat, že Indonésie prezentuje palmu olejnou podstatně méně kriticky než západní země světa. Tento fakt lze usuzovat již na základě vyhledávání termínu „palma olejná“ v indonéštině a angličtině na platformě YouTube a internetovém vyhledávači Google. V případě anglicky zadaného termínu „palm oil“ se všechny odkazy na první straně vyhledávání Googlem se každý z odkazů na první straně zabývá ve větší či menší míře problematikou palmového oleje ve

vztahu k životnímu prostředí či udržitelnosti, v případě YouTube jsou výsledky obdobné. V případě indonésy zadaného termínu „minyak sawit“ na YouTube není z prvních deseti videí ani jedno žádným způsobem kritické a většinou se týká deskripce výrobního procesu palmového oleje, výsledky vyhledávání Google se informačně příliš neliší, jeden z odkazů částečně hovoří o udržitelnosti a zbylé přesměrují čtenáře na hlavní stránky korporací zabývajících se zpracováním a distribucí palmového oleje nebo na stránky mapující export komodity a její ekonomickou přínosnost pro indonéskou ekonomiku. Indonésie současně věnuje velké úsilí vyvracení údajných mýtů o palmovém oleji skrze oficiální stránky asociace GAPKI a v historii vedla komunikační kampaň sloužící ke zlepšení veřejného mínění o palmovém oleji s názvem SawitBaik.

H9: Rozvinuté západní země se k současné podobě využití palmového oleje staví kriticky.

Na základě dostupných informací o postojích západních zemí vůči využití palmového oleje lze konstatovat, že rozvinuté západní se k využití palmového oleje, alespoň v některých oblastech, staví spíše kriticky. Tento fakt lze usuzovat na základě současného konfliktu mezi Indonésií a EU vyplývajícího z nově zavedené direktivy RED II. o biopalivech a tlaku západních rozvinutých zemí na efektivní, systematickou a důvěryhodnou certifikaci udržitelného palmového oleje. Vlna kriticismu, podle informačních zdrojů použitých v této magisterské diplomové práci, do značné míry pramení ze stále rostoucího environmentálního znepokojení a s ním spojených snah o snižování uhlíkové stopy a negativních dopadů na stabilitu místních i globálních ekosystémů.

Závěr

V magisterské diplomové práci jsem se zpočátku věnovala obecné deskripci palmy olejně, její historii, využití i environmentálním aspektům a následně i palmě olejně v kontextu samotné Indonésie, kde jsem zkoumala její historii, vliv na migraci, její současnost a pracovní podmínky a lidská práva v průmyslu palmového oleje. Právě kontextuální uchopení palmy olejně s ohledem na vnitrostátní i mezinárodní dění ilustruje čtenáři komplexitu celé problematiky, u které se nevyplatí ukvapeně generalizovat. Věřím, že se mi tak podařilo naplnit část z vytyčených cílů, a to poskytnout čtenáři základní údaje o palmě olejně a představit její historii a současnost v Indonésii.

Hlavním cílem však bylo přiblížit jednotlivé kroky distribučního procesu, zhodnotit jejich sociální aspekty, které ovlivňují nemalé množství indonéských občanek a občanů přímo i nepřímo zapojených v průmyslu palmového oleje a jejich transparentnost a skrze potvrzení či vyvrácení hypotéz nalézt odpověď na dvě stanovené výzkumné otázky, a to „Jakým způsobem ovlivňuje průmysl palmového oleje socioekonomickou situaci indonéských občanek a občanů?“ a „Jaké jsou pracovní podmínky v průmyslu palmového oleje v Indonésii?“ Na základě analýzy příslušných informací nebyla potvrzena první hypotéza. Tedy, že indonéští farmáři pěstující palmu olejnou mají větší ekonomickou stabilitu než farmáři pěstující jiné plodiny. Sociální a ekonomická úspěšnost plodiny závisí na mnoha proměnných, kterými v ideální kombinaci indonéské komunity disponují spíše ojediněle. Z toho důvodu jsou evidovány případy od signifikantního zlepšení až po výrazné zhoršení socioekonomické situace a blahobytu. Části hypotéz, které se týkají hodnocení pracovních podmínek a míry dodržování lidských práv v dalších fázích distribučního procesu po pěstování a sklizni, nebylo možné z důvodu nedostatku konkrétní relevantní literatury zcela uspokojivě potvrdit či vyvrátit. Nicméně důležitým zjištěním, díky absenci příslušných dat pro účely diplomové práce je, že transparentnost a množství informací o těchto fázích je nedostatečné a vyžadovalo by další výzkumnou práci prostřednictvím kvantitativního i kvalitativního výzkumu vedeného v indonéském prostředí. Většina vytyčených hypotéz však byla na základě analýzy příslušných dat velmi uspokojivě zodpovězena a přináší cenná zjištění o efektivitě adaptace na pěstování palmy olejně u indonéských komunit, o fázi rafinace, u které lze do budoucna očekávat podstatný nárůst pracovních příležitostí a tím i podnětů k výzkumu, a v neposlední řadě o diametrální odlišnosti povahy komunikace o palmě olejně v Indonésii a západních zemích světa.

Na základě uvedených informací a vyhodnocených hypotéz lze souhrnně konstatovat, že průmysl palmového oleje představuje podstatný element indonéské zaměstnanosti, jelikož

dle některých zdrojů poskytuje až 16 milionů pracovních míst a má potenciál napomoci v naplňování Cílů udržitelného rozvoje a vytvářet další pracovní příležitosti zejména v oblasti rafinace a zpracování surového palmového oleje. Neopomenutelná jsou však vedle pozitivních socioekonomických aspektů i negativa v podobě rozšířeného trendu neformálního zaměstnání, genderové nerovnosti, četných případů porušování lidských práv a nevyhovujících pracovních podmínek, která je potřeba řešit efektivními a systematickými kroky, které zohledňují lokální specifika, a výrazně zlepšit trasovatelnost a transparentnost distribučního procesu, zejména v jeho pokročilejších fázích.

Problematika palmy olejně a mapování nejrůznějších aspektů celého distribučního procesu jsou nesmírně zajímavé a důležité pro hledání efektivních a spravedlivých řešení v rámci politik zaměřených na životní prostředí a sociální spravedlnost. I přesto, že jde o velmi palčivé a hojně diskutované téma, nabízí stále široké spektrum podnětů k dalšímu výzkumu. Jedním z nich je již zmíněné rozšíření poznání ohledně sociálních aspektů navazujících fází distribučního procesu po pěstování a sklizni, kterými jsou lisování trsů palmy olejně v mlýnech, rafinace, následné zpracování a distribuce se zaměřením na problematiku pracovních podmínek a dodržování lidských práv. Právě tomuto tématu bych se v případě svého dalšího pobývání na akademické půdě chtěla v rámci své výzkumné činnosti věnovat. I tak věřím, že tato magisterská diplomová práce bude přínosná a zajímavá pro všechny čtenáře se zájmem o palmu olejnou a poskytne nový úhel pohledu a podněty k zamyšlení v nazírání na problematiku.

Resumé

The aim of the thesis *Palm Oil as a Controversial Indonesian Phenomenon: Its Journey from the Producer to the Consumer* is to approach the Indonesian palm oil industry and map its socio-economic benefits and negatives for the local population by analyzing the palm oil distribution process in Indonesia from growers to consumers. All steps of the process are described individually, and their socio-economic aspects are mapped based on a comparison of the available relevant professional literature. In this case, these include the impact on employees and local communities, the level of respect for human rights and decent working conditions, and the gender equality of employees. The analysis showed that the palm oil industry is a key element of Indonesian employment with the potential for further job development in near future. In addition to the positives, however, there are unavoidable negatives in the form of a widespread trend in informal employment, gender inequality, numerous human rights violations, and unsatisfactory working conditions, which will have to be dealt with effectively and systematically.

Použitá literatura

2020 Country Reports on Human Rights Practices: Indonesia. *U.S. Department of State* [online]. BUREAU OF DEMOCRACY, 2020 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/indonesia/>.

50 otázek a odpovědí: aneb Vše, co jste kdy chtěli (anebo nechtěli) vědět o palmovém a jiných olejích. *KOALICE PROTI PALMOVÉMU OLEJI* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <http://www.stoppalmovemuoleji.cz/docs/FAQ.pdf>.

ABRAM, N.K. *Oil palm-community conflict mapping in Indonesia: A case for better community liaison in planning for development initiatives* [online]. CIFOR, 2017 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://www.cifor.org/knowledge/publication/6306>.

ADVANCING WORKERS' RIGHTS IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR PROJECT CALL FOR EXPRESSION OF INTEREST ACTION RESEARCH ON FREEDOM of ASSOCIATION AND COLLECTIVE BARGAINING IN INDONESIA'S PALM OIL SECTOR. *ILO* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-jakarta/documents/genericdocument/wcms_734058.pdf.

AMEZAGA, Jaime M. *Biofuels Policy in the European Union* [online]. 2010 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/265037791_Biofuels_Policy_in_the_European_Union.

ANDRIYANTO, Heru. Gov't Urged to Step Up Palm Oil Negotiations with EU. *JAKARTAGLOBE* [online]. 2021 [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: <https://jakartaglobe.id/business/govt-urged-to-step-up-palm-oil-negotiations-with-eu/>.

ASSESSING FORCED LABOR RISKS IN THE PALM OIL SECTOR IN INDONESIA AND MALAYSIA: A research report by the Fair Labor Association for The Consumer Goods Forum [online]. FAIR LABOR ASSOCIATION, 2018 [cit. 2021-10-31].

BARCELOS, Edson. Oil palm natural diversity and the potential for yield improvement. *Frontiers in Plant Science* [online]. 2015 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpls.2015.00190/full>.

BAUDOIN, Alice. *A short history of palm oil in Indonesia: A 'success story'* [online]. 2017 [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep16293.4.pdf>.

BERGER, K. G. and S. M. MARTIN, 2000. Palm Oil. In: Kenneth F. KIPLE and Kriemhild Coneè ORNELAS, eds. *The Cambridge World History of Food* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, p. 397–411. Retrieved z: doi:10.1017/CHOL9780521402149.040.

BUDIDARSONO, Suseno, Ari SUSANTI a Annelies ZOOMERS. Oil Palm Plantations in Indonesia: The Implications for Migration, Settlement/Resettlement and Local Economic Development. FANG, Zhen, ed. *Biofuels - Economy, Environment and Sustainability* [online]. InTech, 2013, 2013-01-23 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z:

<https://www.intechopen.com/books/biofuels-economy-environment-and-sustainability/oil-palm-plantations-in-indonesia-the-implications-for-migration-settlement-resettlement-and-local-e>.

CASSON, Anne. The Hesitant Boom: Indonesia's Oil Palm Sub-Sector in an Era of Economic Crisis and Political Change. In: *CIFOR* [online]. November 1999 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: http://www.cifor.org/publications/pdf_files/casson.pdf.

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs). *United Nations* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>.

CORLEY, R. H. V. a P. B. TINKER. *The Oil Palm: Fifth edition*. Hoboken: Blackwell Science, 2016. ISBN 9781405189392.

Crude Palm Oil Futures End of Day Settlement Price. *Indexmundi* [online]. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=palm-oil&months=60>.

Employment and Skills Strategies in Indonesia [online]. Paris: *OECD Publishing*, 2020 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1f8c39b2-en/index.html?itemId=/content/component/1f8c39b2-en#section-d1e11780>.

Employment law in Indonesia – an overview [online]. Hong Kong: Lewis Silkin LLP, 2019 [cit. 2021-10-1].

FEINTRENIE, Laurène, Wan Kian CHONG a Patrice LEVANG. Why do Farmers Prefer Oil Palm? Lessons Learnt from Bungo District, Indonesia. *Small-scale Forestry* [online]. 2010, 9(3), 379-396 [cit. 2021-10-16]. ISSN 1873-7617. Dostupné z: doi:10.1007/s11842-010-9122-2.

Food and agriculture global value chains: Drivers and constraints for occupational safety and health improvement [online]. Switzerland: International Labour Organization 2017, 2017 [cit. 2021-10-17]. ISBN 978-92-2-130287-2.

Food & Non-Food: Uses In Food And Non-Food Applications Of Palm Oil. *MPOB* [online]. 2021 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <http://www.palmoilworld.org/applications.html>.

Gapki: Palm Oil Consumption Increases In 2020. *Indonesian Palm Oil Association* [online]. [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://gapki.id/en/news/19791/gapki-palm-oil-consumption-increases-in-2020>.

Generation Biofuels. *ScienceDirect* [online]. [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/topics/engineering/generation-biofuels>.

GIACOMIN, Valeria. *The transformation of the global palm oil cluster: dynamics of cluster competition between Africa and Southeast Asia* [online]. 31 October 2018 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-global-history/article/transformation-of-the-global-palm-oil-cluster-dynamics-of-cluster-competition-between-africa-and-southeast-asia-c19001970/008738EA8606797034677A93AAD189DC#article>.

HIGGINS, Benjamin. Indonesia's Development Plans and Problems. *Pacific Affairs* [online]. 1956, str. 114 [cit. 2020-11-08]. ISSN 0030851X. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/2752601?seq=1#metadata_info_tab_contents, doi:10.2307/2752601.

HOGAN, Michael. Germany to end palm oil use in biofuels from 2023 - ministry. *Nasdaq* [online]. 22 September 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.nasdaq.com/articles/germany-to-end-palm-oil-use-in-biofuels-from-2023-ministry-2021-09-22>.

HOW IS PALM OIL MADE? *ASIANAGRI* [online]. Indonesia [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.asianagri.com/en/media-en/faqs/how-is-palm-oil-made>.

INDONESIA: Global Compliance Guide. *REPLICON* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.replicon.com/regulation/indonesia/#>.

Indonesia's 2021 crude palm oil exports seen sharply lower: industry body. *REUTERS* [online]. 18 October 2021 [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/indonesia-palm-idUSKBN2H80EP>.

Industri Kelapa Sawit Indonesia: Menjaga Keseimbangan Aspek Sosial, Ekonomi, dan Lingkungan. *KEMENTERIAN KOORDINATOR BIDANG PEREKONOMIAN REPUBLIK INDONESIA* [online]. 22 April 2021 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.ekon.go.id/publikasi/detail/2921/industri-kelapa-sawit-indonesia-menjaga-keseimbangan-aspek-sosial-ekonomi-dan-lingkungan>.

JELSMA, Idsert. *Unpacking Indonesia's independent oil palm smallholders: An actor-disaggregated approach to identifying environmental and social performance challenges* [online]. 2017, 22 September 2017, 281-297 [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0264837717304751?token=699A53638FACF514C5F4B03249046217AC32659B3C1D94F6F0C1A6AA3F11850C48032B12B95183DB4CB544FE82ECAA7A>.

JONG, Hans Nicholas. Top Indonesian palm oil developments in 2020. *MONGABAY* [online]. 28 December 2020 [cit. 2021-11-03]. Dostupné z: <https://news.mongabay.com/2020/12/top-indonesia-palm-oil-news-story-2020/>.

KAJIAN HAK PEKERJA: RANTAI PASOK MINYAK KELAPA SAWIT NESTLÉ DI INDONESIA [online]. Copenhagen: The Danish Institute for Human Rights, 2018 [cit. 2021-11-03]. Dostupné z: https://www.humanrights.dk/sites/humanrights.dk/files/media/migrated/ringkasan_eksekutif_hria_bahasa_indonesia_2018.pdf.

KONDALAMAHANTY, Aditya. Indonesia's B30 program to drive global biodiesel production in 2021-2030: report. *S&P Global* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/agriculture/070621-indonesias-b30-program-to-drive-global-biodiesel-production-in-2021-2030-report>.

KONGSAGER, Rico a Anette REENBERG. *Contemporary land-use transitions: The global oil palm expansion*. Denmark: GLP International Project Office, 2012.

KULHAVÝ, Josef. *Palmy: Množení, pěstování, ošetřování*. Ostrava: Blesk, 1993. ISBN 80-900183-9-4.

Labor force, total - Indonesia. *THE WORLD BANK* [online]. 15. 6. 2021 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN?locations=ID>.

LARSON, Donald F. *Indonesia's Palm Oil Subsector* [online]. The World Bank, 1996, str. 4 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/824561468751147284/pdf/multi-page.pdf>.

MATAR, Nizar. What are the differences between (bio-jet, bio-ethanol and bio-diesel)? *Researchgate.net* [online]. 2014 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/post/What_are_the_differences_between_bio-jet_bio-ethanol_and_bio-diesel.

MCCARTHY, John F. Processes of inclusion and adverse incorporation: oil palm and agrarian change in Sumatra, Indonesia. *The Journal of Peasant Studies* [online]. 2010, 37(4), 821-850 [cit. 2020-11-13]. ISSN 0306-6150. Dostupné z: doi:10.1080/03066150.2010.512460.

MEIJAARD, Erik. The environmental impacts of palm oil in context. *Nature plants* [online]. 2020 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/s41477-020-00813-w>.

Mitos & Fakta Kelapa Sawit. *Gabungan Pengusaha Kelapa Sawit Indonesia* [online]. [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://gapki.id/mitos-fakta-kelapa-sawit>.

NIRMALA, Ronna. Indonesian Activists: New Rules on Palm Oil Plantations Could Threaten Forests' Survival. *BenarNews* [online]. 23. 9. 2021 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.benarnews.org/english/news/indonesian/indonesia-palm-oil-moratorium-ends-09232021154504.html>.

NOWAK, Bernd a Bettina SCHULZ. *Tropické plody: biologie, využití, pěstování a sklizeň*. V Praze: Knižní klub, 2002. Průvodce přírodou (Knižní klub). ISBN 80-242-0785-0.

NURKHOIRY, Ratnawati a Sachnaz Desta OKTARINA. How does COVID-19 Impact Oil Palm Management Practices in Indonesia? *International Journal of Oil Palm* [online]. 2020, 3(2), 56-67 [cit. 2021-9-12]. ISSN 2614-2376. Dostupné z: doi:10.35876/ijop.v3i2.49.

O'NEILL, Aaron. Indonesia: Distribution of employment by economic sector from 2009 to 2019. *Statista* [online]. 27. 7. 2021 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/320160/employment-by-economic-sector-in-indonesia/>.

OLIVIA, Susan. Indonesia in the Time of Covid-19. *Taylor & Francis Online* [online]. 2020 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: doi:10.1080/00074918.2020.1798581.

Our Organisation. *RSPO* [online]. [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <https://rspo.org/about/our-organisation>.

PACHECO, Pablo. *The palm oil global value chain: Implications for economic growth and social and environmental sustainability* [online]. Bogor: Center for International Forestry Research, 2017 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/WPapers/WP220Pacheco.pdf.

Palm Oil. *INDONESIA-INVESTMENTS* [online]. 2017 [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: <https://www.indonesia-investments.com/business/commodities/palm-oil/item166>.

Palm oil industry in Indonesia- statistics & facts. *Statista* [online]. 2021 [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/5921/palm-oil-industry-in-indonesia/>.

PALM OIL PRODUCTS IN A SUPERMARKET. Golden Agri-Resources [online]. [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.goldenagri.com.sg/supermarket/>.

Palm Oil. *TRADING ECONOMICS* [online]. 11 December 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/commodity/palm-oil>.

PETRENKO, Chelsea. Ecological impacts of palm oil expansion in Indonesia. *International Council on Clean Transportation* [online]. 2017 [cit. 2021-10-2]. Dostupné z: <https://trid.trb.org/view/1417838>.

PIRARD, Romain. *Corporate ownership and dominance of Indonesia's palm oil supply chains*[online]. JANUARY 2020 [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <http://resources.trase.earth/documents/infobriefs/infobrief09EN.pdf>.

PLACEK, Martin. Container freight rates from China/Eastern Asia to Northern Europe from October 2020 to November 2021. *Statista* [online]. 29 Nov 2021 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1266631/china-eastern-asia-to-northern-europe-container-freight-rates/>.

POKU, Kwasi. *Small-Scale Palm Oil Processing in Africa* [online]. Rome: FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS, 2002 [cit. 2021-10-25]. ISBN 92-5-104859-2. Dostupné z: <https://www.fao.org/3/y4355e/y4355e00.htm#Contents>.

PRASETYO, Frans. *Neoliberal 'Omnibus Law' sparks rebellion in Indonesia* [online]. [cit. 2021-11-03]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/345434759_Neoliberal_%27Omnibus_Law%27_sparks_rebellion_in_Indonesia.

President Jokowi: One Day We'll Stop CPO Export. *Indonesian Palm Oil Association* [online]. [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://gapki.id/en/news/20772/president-jokowi-one-day-well-stop-cpo-export>.

QAIM, Matin. *Environmental, Economic, and Social Consequences of the Oil Palm Boom* [online]. 2020 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: doi:10.1146/annurev-resource-110119-024922.

Renewable Energy Directive (RED, RED II). *REHVA: Federation of European Heating, Ventilation and Air Conditioning Associations* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.rehva.eu/eu-policy/renewable-energy-directive-red-red-ii>.

RIST, Lucy, Laurène FEINTRENIE a Patrice LEVANG. The livelihood impacts of oil palm: smallholders in Indonesia. *Biodiversity and Conservation* [online]. 2010, **19**(4), 1009-1024 [cit. 2021-10-16]. ISSN 0960-3115. Dostupné z: doi:10.1007/s10531-010-9815-z.

RITCHIE, Hannah. Palm Oil. *Our World in Data* [online]. December 2020 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/palm-oil>.

RIVAL, Alain a Patrice LEVANG. *Palms of controversies: Oil palm and development challenges* [online]. Center for International Forestry Research, 2014 [cit. 2021-02-09]. ISBN 978-602-1504-41-3. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/Books/BLevang1401.pdf.

ROBERTUA, Verdinand. *ENVIRONMENTAL DIPLOMACY: CASE STUDY OF THE EU-INDONESIA PALM OIL DISPUTE* [online]. 2019. [cit. 2021-9-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/334372873_ENVIRONMENTAL_DIPLOMACY_CASE_STUDY_OF_THE_EU-INDONESIA_PALM_OIL_DISPUTE_VERDINAND_ROBERTUA.

SANDI, Ichsan. *EKSTERNALITAS PABRIK KELAPA SAWIT DI ACEH TAMIANG* [online]. November 2019 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <http://jim.unsyiah.ac.id/EKP/article/view/14952>.

¹ SANDRA, Mai Oni. *DAMPAK EKSTERNALITAS PABRIK PENGOLAHAN KELAPA SAWIT (PKS) PT. TAMORA AGRO LESTARI (TAL) TERHADAP SOSIAL EKONOMI MASYARAKAT DI DESA SEROSAH KECAMATAN HULU KUANTAN KABUPATEN KUANTAN SINGINGI* [online]. Oktober 2015 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://jom.unri.ac.id/index.php/JOMFAPERTA/article/view/7814>.

SANDRA, Mai Oni. *DAMPAK EKSTERNALITAS PABRIK PENGOLAHAN KELAPA SAWIT (PKS) PT. TAMORA AGRO LESTARI (TAL) TERHADAP SOSIAL EKONOMI MASYARAKAT DI DESA SEROSAH KECAMATAN HULU KUANTAN KABUPATEN KUANTAN SINGINGI* [online]. Oktober 2015 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://jom.unri.ac.id/index.php/JOMFAPERTA/article/view/7814>.

SANTIKA, Truly. *Does oil palm agriculture help alleviate poverty? A multidimensional counterfactual assessment of oil palm development in Indonesia* [online]. 28 April 2019 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0305750X1930097X?token=CFCDBD6661550C21309767CFDF30090D881D741E6411662EA68CAFC0583F54312D1845BF2E8D95089BFC4DD3BA225571&originRegion=eu-west-1&originCreation=20211016202344>.

SEIZING OPPORTUNITIES EXPANDING RESPONSIBLY: SUSTAINABILITY REPORT 2013 [online]. Indofood Agri Resources, 2013 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <http://www.indofoodagri.com/misc/sr2013.pdf>.

SETIAWAN, Indra. Indonesia: Employment & Labour Laws and Regulations 2021. *ICLG.com* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://iclg.com/practice-areas/employment-and-labour-laws-and-regulations/indonesia>.

Share of people living below the poverty line in Indonesia from 2011 to 2020. *Statista* [online]. [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/962950/indonesia-share-of-people-living-below-the-poverty-line/>.

SHEIL, Douglas. *The impacts and opportunities of oil palm in Southeast Asia: What do we know and what do we need to know?* [online]. Indonesia: CIFOR, 2009 [cit. 2021-02-09]. ISBN 978-979-1412-74-2. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/OccPapers/OP-51.pdf.

SHIGETOMI, Yosuke. *Trends in global dependency on the Indonesian palm oil and resultant environmental impacts* [online]. 26 November 2020 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/s41598-020-77458-4#citeas>.

SOLOMON, Barry D. *Biofuels and sustainability* [online]. 2010 [cit. 2021-9-4]. ISSN 0077-8923. Dostupné z: <https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/TMC233/Βιβλιογραφία/Biofuels%20and%20Sustainability%202010.pdf>.

SÖNNICHSEN, N. Leading countries based on biofuel production worldwide in 2020. *Statista*[online]. [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/274168/biofuel-production-in-leading-countries-in-oil-equivalent/>.

SCHLEICHER, Tobias. *Production of Palm Oil in Indonesia: Country-focused commodity analysis in the context of the Bio-Macht project*. [online]. Freiburg/Bandung, 2019 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: <https://www.oeko.de/fileadmin/oekodoc/BioMacht-palm-oil-report.pdf>.

SWARAGITA, Gisela. 'So disgusted to read this': '#SawitBaik' campaign launched amid forest fires in Sumatra, Kalimantan This article was published in thejakartapost.com with the title "'So disgusted to read this': '#SawitBaik' campaign launched amid forest fires in Sumatra, Kalimantan." *TheJakartaPost* [online]. 19 September 2019 [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://www.thejakartapost.com/news/2019/09/19/sawitbaik-campaign-under-fire-in-social-media.html>.

T. M., Li. *Social impacts of oil palm in Indonesia: A gendered perspective from West Kalimantan*[online]. Center for International Forestry Research (CIFOR), 2015 [cit. 2021-10-2]. ISBN 9786021504796. Dostupné z: doi:10.17528/cifor/005579.

TAYLOR, Michael. Analysis-Indonesia's palm oil-powered 'green diesel' fuels threat to forests. *REUTERS* [online]. 2021 [cit. 2021-9-12]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-indonesia-climate-biodiesel-idUSKBN2A4030>.

TEJASWI, Giri. *MANUAL ON DEFORESTATION, DEGRADATION, AND FRAGMENTATION USING REMOTE SENSING AND GIS* [online]. Řím: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2007 [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <http://www.fao.org/forestry/18222-045c26b711a976bb9d0d17386ee8f0e37.pdf>.

Total land area of oil palm plantations in Indonesia from 2010 to 2019. *Statista* [online]. 2021 [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/971424/total-area-of-oil-palm-plantations-indonesia/>.

The palm oil global value chain: Implications for economic growth and social and environmental sustainability [online]. Bogor: Center for International Forestry Research, 2017 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: https://www.cifor.org/publications/pdf_files/WPapers/WP220Pacheco.pdf.

TUPA R. SILALAH, Fitriani, Togar M. SIMATUPANG a Manahan P. SIALLAGAN. Biodiesel produced from palm oil in Indonesia: Current status and opportunities. *AIMS Energy* [online]. 2020, 8(1), 81-101 [cit. 2021-9-4]. ISSN 2333-8334. Dostupné z: doi:10.3934/energy.2020.1.81.

ULFAH, Maria, R. Hanung ISMONO a Ktut MURNIATI. The Export Performance of Indonesia's Palm Oil in International Market. *Jurnal Manajemen dan Agribisnis* [online]. 2019 [cit. 2021-11-04]. ISSN 16935853. Dostupné z: doi:10.17358/jma.16.2.140.

Unemployment rate in South East Asia. *The Global Economy* [online]. [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/unemployment_rate/South-East-Asia/.

WATTS, John D. a Silvia IRAWAN. *Oil Palm in Indonesia* [online]. The World Bank, 2018, str. 6 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: https://www.profor.info/sites/profor.info/files/Oil%20Palm_Case%20Study_LEAVES_2018.pdf.

WIDYATMOKO, Bondan a Rosita DEWI. Dynamics of Transmigration Policy as Supporting Policy of Palm Oil Plantation Development in Indonesia. *Journal of Indonesian Social Sciences and Humanities* [online]. 2019, 9(1), 35-55 [cit. 2021-10-30]. ISSN 2656-7512. Dostupné z: doi:10.14203/jissh.v9i1.139.

WINARNI, Rahmawati Retno. *Beyond EU, RSPO and ISPO Sustainability Requirements* [online]. 27 October 2014 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <https://www.tuk.or.id/wp-content/uploads/2015/01/TuK-Beyond-EU-RSPO-and-ISPO-Sustainability-Requirements.pdf>.

Workers in the Palm Oil Industry: Exploitation, Resistance and Transnational Solidarity [online]. Stiftung Asienhaus, March 2016 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: https://www.asienhaus.de/archiv/user_upload/Palm_Oil_Workers_-_Exploitation__Resistance_and_Transnational_Solidarity.pdf.

World Report 2018: Indonesia. *Human Rights Watch* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/indonesia>.

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: o stavu rozšíření produkce relevantních potravinářských a krmných plodin ve světě. Brusel: EVROPSKÁ KOMISE, 2019. Dostupné také z:

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/CS/COM-2019-142-F1-CS-MAIN-PART-1.PDF>.

Seznam obrazových příloh

- **Obr. 1** - WIDYAPRATAMI, Hermawati. Achieving Palm Oil Traceability in Indonesia's Complex Supply Chain. *WRI INDONESIA* [online]. 06 March 2018 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://wri-indonesia.org/en/blog/achieving-palm-oil-traceability-indonesia's-complex-supply-chain>.
- **Obr. 2** - SIGIT, Ridzki R. A mature oil palm plantation. *MONGABAY* [online]. [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: <https://news.mongabay.com/2015/05/can-improved-oil-palm-productivity-and-indonesias-forestry-moratorium-go-hand-in-hand/>.
- **Obr. 3** - BUTLER, Rhett A. Worker harvesting fresh fruit bunches in an oil palm plantation in Riau, Sumatra. *MONGABAY* [online]. [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: <https://news.mongabay.com/2015/03/declining-palm-oil-prices-good-news-and-bad-news-for-smallholders/>.
- **Obr. 4** - GUMELAR, Galih. Eagle High Plantation Bakal Ekspansi ke Produk Hilir Sawit. *CNN Indonesia*[online]. [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: <https://www.cnnindonesia.com/ekonomi/20150625164858-85-62415/eagle-high-plantation-bakal-ekspansi-ke-produk-hilir-sawit>.
- **Obr. 5** - Begini Rencana Pertamina Produksi BBM Berbasis Minyak Sawit. *CNBC INDONESIA* [online]. [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <https://www.cnbcindonesia.com/news/20210108175155-4-214593/begini-rencana-pertamina-produksi-bbm-berbasis-minyak-sawit>.